

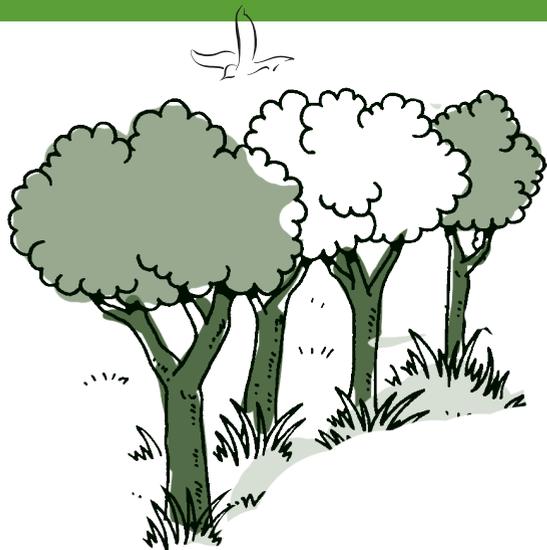
คู่มือการประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์

ระบบนิเวศป่าบก

จากการใช้ประโยชน์ทางตรง

ระบบนิเวศป่าบก จากการใช้ประโยชน์ทางตรง

ผู้เรียบเรียง	บุญธิดา เกตุสมบุรณ์			
ที่ปรึกษา	ดร.เพ็ญพร เจนการกิจ เบญจมาศ โชติทอง	พรรณทิพย์ เพชรมาก หทัยรัตน์ พ่วงเซย	ไพฑูมพล นิ่มเฉลิม ปริญญารัตน์ พรหมดวง	
เลขมาตรฐานหนังสือ	978-616-7192-31-4			
พิมพ์ครั้งแรก	มีนาคม 2553			
จำนวน	2,000 เล่ม			
จัดพิมพ์โดย	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 912 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 240 โทร. 0-2378-8300-9 โทรสาร 0-2378-8321 Homepage : http://www.codi.or.th E-mail : codi@codi.or.th			
พิมพ์ที่	บริษัทฟอร์แมท แอสโซซิเอตส์ จำกัด โทร. 02-941-6423-5			
ออกแบบปกและรูปเล่ม	"ธรรมมะโน"			
ทีมนักวิจัย	วีณา นำเจริญสมบัติ (นักวิจัยหลัก) สาคร สงมา คณิง วันวิเศษ สมพร นิมประยงค์	พิชาญ ทิพวงษ์ พิมพ์ประไพ ขาวขำ ปิยนุช จุลภักดี	ประวีณ จุลภักดี อภิสิทธิ์ สมบุญมี	วันทนีย์ แสง สิริพร หาโล๊ะ
นักวิจัยพื้นที่	บุญโฮม ปราบ ณ ศักดิ์ ทองสุข กองหล้า นันทิยา มีกัณหา จำเนียร รักเขียว	สายยันต์ เหล็กพรม ระย่อม ประสงค์ จรินทร์ เฉยเซยชม ขจร นุ้ยภักดี	ประยุทธ อันทะนัย น้อยหน้า สายคำธร ประมวล รัตนานุพงษ์	สัญญา ทิพวงษ์ สาโรจน์ อุ่นเมือง พัฒนพงศ์ ปลื้มพัฒน์
ผู้ช่วยนักวิจัย	อภิวัฒน์ เอื้ออารีเลิศ	มาลินี แก้วขาว		
ผู้ประสานงาน	วัชรินทร์ ชูภาระ	สารินี ถูกจิตร		

คำนิยม

การริเริ่มจัดทำคู่มือนี้ ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และเครือข่ายองค์กรชุมชนด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความสำเร็จของคู่มือ ได้รับกำลังสำคัญจากคณะนักวิจัย โดยเฉพาะนักวิจัยพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนกระบวนการประเมินมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากระบบนิเวศในพื้นที่ศึกษา และให้ข้อเสนอแนะต่างๆ ในการปรับปรุงเครื่องมือการประเมินมูลค่าให้มีความเหมาะสม นอกจากนี้ ยังมีคณะที่ปรึกษา ซึ่งได้ให้

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอในการปรับปรุงให้คู่มือมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ท้ายที่สุด ขอขอบคุณสมาชิกในชุมชนรอบๆ ป่าภูถ้ำภูกระแต จ.ขอนแก่น อันได้แก่ บ้านป่าไผ่งาม อ.แวงใหญ่ บ้านโนนศิลา บ้านน้ำซับ บ้านโคกใหญ่ และบ้านโสกน้ำขาว อ.แวงน้อย และชุมชนรอบๆ ป่าบ้านดง อ.ชาติตระการ จ.พิษณุโลก อันได้แก่ บ้านดง บ้านนาซาน บ้านเนินพยอม และบ้านท่าสวนยา ที่ร่วมให้ข้อมูลเป็นอย่างดี

ที่มา

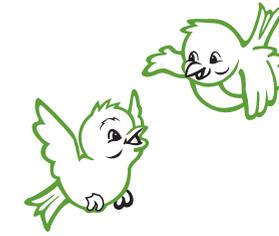
ปัจจุบันหลายฝ่ายได้หันมาให้ความสนใจกับการประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของระบบนิเวศมากขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณประโยชน์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเมื่อต้องการการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เพื่อกิจกรรมต่างๆ หรือเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับชุมชน จนถึงระดับนโยบาย

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) จึงได้ริเริ่มและพัฒนาคู่มือนี้ขึ้นมา เพื่อให้ชุมชนใช้เป็นแนวทางในการเรียนรู้

และวิเคราะห์มูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากระบบนิเวศป่าบก ที่เน้นการประเมินมูลค่าผลผลิตจากป่าที่ใช้เพื่อการบริโภคในครัวเรือน หรือใช้เพื่อสร้างและเสริมรายได้ หรือใช้เพื่อเป็นปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นการประเมินมูลค่าของระบบนิเวศในระดับพื้นฐาน

การใช้คู่มือนี้ มุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกๆกระบวนการของการประเมินมูลค่า การนำคู่มือนี้ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับการใช้งานจริงในแต่ละพื้นที่จึงเป็นความยินดีเป็นอย่างยิ่ง

สารบัญ

คำนิยม	3
ที่มา	4
สารบัญ	5
การใช้คู่มือ	6
ทำไมต้องประเมินมูลค่า?	7
1. บทนำ	8
2. การประเมินมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรง	16
3. การรวบรวมข้อมูล	21
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล	37
5. แนวทางการนำข้อมูลไปใช้	47
ภาคผนวก :	
ข้อชี้แจง ข้อแนะนำ	50
ตัวอย่างแบบสอบถาม	57
การสร้างและพัฒนาคู่มือ	61

การใช้คู่มือ

“ใครเป็นผู้ใช้คู่มือ”

คู่มือนี้ สร้างและพัฒนาสำหรับ
กลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน หรือ
ผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับปฏิบัติการ ที่ต้องการ
จัดทำข้อมูลพื้นฐานของชุมชน เพื่อดำเนินงาน
ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

“ข้อจำกัดในการใช้คู่มือ”

คู่มือนี้ เป็นผลผลิตจากโครงการวิจัยและพัฒนาความรู้การประเมินมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากระบบนิเวศโดยองค์กรชุมชน การสร้างและพัฒนาจึงเป็นไปตามกรอบของงานวิจัย ที่เน้นกระบวนการประเมินที่ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการประเมินมูลค่าผลผลิตจากป่าที่ใช้ประโยชน์เพื่อการบริโภคในครัวเรือน หรือใช้เพื่อการสร้างและเสริมรายได้ หรือใช้เพื่อเป็นปัจจัยการผลิต ในการใช้คู่มือนี้จึงควรมีการอบรมและทำความเข้าใจคู่มือให้ชัดเจนก่อน

“ใช้คู่มือนี้อย่างไร”

1. อ่านคู่มือทั้งเล่มเพื่อทำความเข้าใจกับเนื้อหา กระบวนการ วิธีการ การวิเคราะห์ข้อมูล และแนวทางการนำข้อมูลไปใช้
2. จัดกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนและทำความเข้าใจกับการประเมินมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากระบบนิเวศป่าบก
3. ทดลองใช้เครื่องมือการประเมินมูลค่าที่ระบุไว้ในคู่มือภายในกลุ่มผู้ดำเนินการประเมินมูลค่า
4. ร่วมกันวิเคราะห์ เลือกลง และปรับปรุงเครื่องมือในการประเมินมูลค่าให้เหมาะสมกับพื้นที่เป้าหมาย
5. ดำเนินงานการประเมินมูลค่าตามแผนงานที่วางไว้

ทำไมต้องประเมินมูลค่า?

“ทำไม? ต้องประเมินมูลค่าระบบนิเวศ”

ที่ผ่านมา ความล้มเหลวในการดูแลและฟื้นฟูระบบนิเวศ ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่เราไม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าและมูลค่าที่แท้จริงของระบบนิเวศ

กระบวนการการประเมินมูลค่าจึงเกิดขึ้นเพื่อเปิดเผยให้เรารู้ว่าระบบนิเวศเป็นทรัพย์สินที่ไม่ใช่ของฟรีแต่เป็นสิ่งที่ “มีค่าและราคา” ที่ผู้กำหนดนโยบายต้องพิจารณาก่อนการตัดสินใจดำเนินโครงการใดๆที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ

โดยการประเมินมูลค่าจะช่วยให้เกิดการกำหนดมูลค่าที่เหมาะสมให้กับผลผลิต และการบริการของระบบนิเวศ

“ชุมชนได้อะไร?”

- ได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลการใช้ประโยชน์ ผลผลิตจากป่าร่วมกัน
- ได้ทราบว่าผืนป่าที่ชุมชนช่วยกันดูแล ปกป้องรักษาให้ประโยชน์ทางตรงด้วยมูลค่าเท่าไร? และอย่างไร?
- ได้ข้อมูลมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากระบบนิเวศป่าบก เป็นฐานในการตัดสินใจดำเนินงานด้านการอนุรักษ์

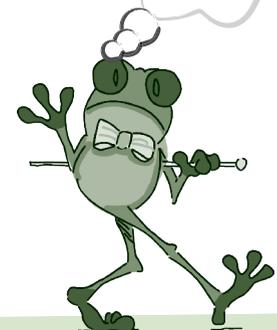
1. บทนำ

“บทนำนี้ เป็นความรู้พื้นฐาน
ทั่วไป สำหรับการประเมินมูลค่า
ทางเศรษฐศาสตร์ของระบบนิเวศ”

“ถ้าอ่านแล้วยังไม่เข้าใจ
ก็ข้ามไปก่อนก็ได้ครับ แต่ควรอ่าน
และทำความเข้าใจใน
บทที่สองนะครับ”

อยากให้
อ่านจัง

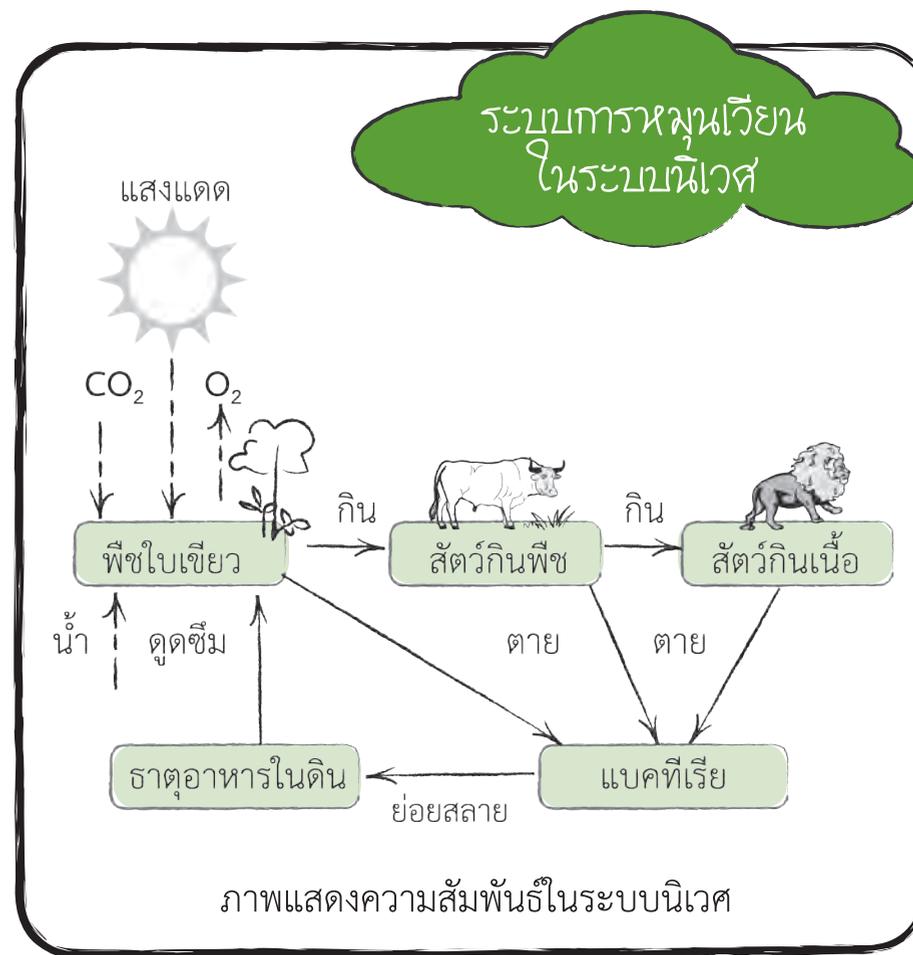

1.1 เข้าใจระบบนิเวศ

ระบบนิเวศ หมายถึง กลุ่มสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง มีความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดสารอาหารและพลังงาน รวมถึงการหมุนเวียนธาตุอาหาร ผ่านกระบวนการของสิ่งมีชีวิต เพื่อรักษาความสมดุลของระบบนั้นเอาไว้

สิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ ได้แก่ พืชซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ผลิต สัตว์ทำหน้าที่เป็นผู้บริโภค และแบคทีเรียทำหน้าที่เป็นผู้ย่อยสลาย ส่วนสิ่งไม่มีชีวิต ได้แก่ ซากพืชซากสัตว์ พลังงาน และธาตุอาหาร ระบบนิเวศจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทางด้านการให้ผลผลิต และการบริการ เช่น การเป็นแหล่งอาหาร แหล่งที่อยู่อาศัย เป็นต้น

โดยทั่วไป ระบบนิเวศแบ่งออกเป็น ระบบนิเวศป่าบก ระบบนิเวศชายฝั่งและป่าชายเลน ระบบนิเวศน้ำจืด และระบบนิเวศทะเล เป็นต้น

1.2 ระบบนิเวศป่าบก

ระบบนิเวศป่าบกในประเทศไทยมีหลากหลาย อาทิ ในภาคใต้พบป่าดิบชื้น ในภาคเหนือพบป่าเบญจพรรณ หรือในภาคอีสานพบป่าเต็งรัง และป่าหญ้า เป็นต้น ซึ่งเป็นการแบ่งชนิดของระบบนิเวศตามลักษณะทางชีวภาพ และกายภาพ ที่มีความแตกต่างทั้งชนิด ปริมาณ และคุณภาพของผลผลิต เช่น ชนิดของพืชและสัตว์ที่พบในป่าชื้นย่อมมีความแตกต่างจากที่พบในป่าเต็งรัง นอกจากนี้ระบบนิเวศป่าบกยังผูกติดกับสถานภาพในเชิงกฎหมายและสถาบัน อาทิ เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ หรือ เป็นพื้นที่ป่าสงวน หรือ เป็นพื้นที่ป่าชุมชน เป็นต้น

ระบบนิเวศป่าบกเป็นแหล่งก่อกำเนิดของผลผลิต และการบริการ ที่ทำหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งถ้าเสื่อมโทรมลงจะส่งผลต่อการดำรงชีวิตของเราทุกคน อาทิ ขาดแหล่งน้ำและอาหาร ภูมิอากาศแปรปรวน สูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และมีความเสี่ยงในการเกิดโรคระบาด เป็นต้น

1.3 บทบาทและหน้าที่ของระบบนิเวศป่าบก

ระบบนิเวศป่าบก มีบทบาทและหน้าที่ในการให้บริการด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์หรือตอบสนองในการดำรงชีวิตของมนุษย์ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. การบริการด้านการให้ผลผลิต

เป็นการให้ผลผลิตตามธรรมชาติ ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ได้โดยตรง เพื่อการบริโภค และใช้เป็นปัจจัยการผลิต เช่น อาหารจากป่า ฟืน สมุนไพร และแหล่งน้ำสะอาด เป็นต้น

2. การบริการด้านการควบคุม

เป็นการให้ประโยชน์โดยการกำกับ ควบคุมกระบวนการทางธรรมชาติ เช่น ควบคุมสภาพอากาศ บรรเทา น้ำท่วมและภัยแล้ง ควบคุมปริมาณ น้ำใต้ดิน ควบคุมการพังทลายของดิน และควบคุมโรคระบาด เป็นต้น

3. การบริการด้านสังคมและวัฒนธรรม

เป็นแหล่งให้ข้อมูลข่าวสารแก่สังคม จากการเป็นแหล่งวัฒนธรรมประเพณี ประวัติศาสตร์ การใช้ประโยชน์ เชนันทนาการ และการให้การศึกษา และวิจัย เป็นต้น

4. การบริการด้านการค้าจุน เป็นการทำหน้าที่ให้ที่อยู่อาศัยแก่สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เป็นการบริการที่มีความเชื่อมโยงไปยังการบริการด้านอื่นๆของระบบนิเวศ เพื่อตอบสนองการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่น การทำหน้าที่หมุนเวียนธาตุอาหารในดิน การกำเนิดวงจร หมุนเวียนของน้ำ การเป็นแหล่งกำเนิดของความหลากหลายทางพันธุกรรมในธรรมชาติ เป็นต้น

1.4 คนกับป่าบก

ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ทางตรงจากพื้นที่ป่าบก สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มหลัก ดังนี้

1. กลุ่มที่อาศัยอยู่รอบๆผืนป่า
คนกลุ่มนี้ใช้ประโยชน์จากผืนป่าเป็นแหล่งอาหาร และแหล่งปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น ฟืน สมุนไพร และไม้ใช้สอย ทั้งยังมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับผืนป่าในเชิงประเพณีและวัฒนธรรม เช่น ชุมชนที่ตั้งอยู่รอบป่า และกลุ่มชาวเขาเผ่าต่างๆ

2. กลุ่มที่สนใจที่ดินจากพื้นที่ป่า
คนกลุ่มนี้มีความสนใจที่จะเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าเป็น “ที่ดิน” ที่ก่อให้เกิดผลตอบแทนทางด้านอื่นๆ เช่น เป็นพื้นที่เพื่อการทำการเกษตร แหล่งแร่ธาตุ แหล่งหิน ก่อสร้าง เป็นต้น

3. กลุ่มที่เป็นนักรักษ์
คนกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับคุณค่าของผืนป่า และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการทำลายป่า เช่น กลุ่มอนุรักษ์พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มรณรงค์ลดภาวะโลกร้อน เป็นต้น

4. กลุ่มที่ทำการค้า
คนกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับผืนป่าในแง่ของมูลค่าของผลผลิตและบริการที่ได้จากป่า โดยผ่านระบบตลาด เช่น กลุ่มผู้ค้าไม้ กลุ่มผู้ผลิตหน่อไม้ดอง พ่อค้าเห็ดป่า กลุ่มจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น

1.5 มูลค่าของระบบนิเวศป่าบก

มูลค่า แสดงถึงคุณลักษณะเฉพาะของสิ่งของ ถ้าสิ่งนั้นมีมูลค่า ก็แสดงว่ามีความสำคัญต่อผู้ประเมินมูลค่า ทั้งความสำคัญในเชิงคุณค่าที่มีต่อจิตใจและความสำคัญที่สามารถวัดได้ในเชิงรูปธรรม เช่น ตัวเงิน

โดยปกติมูลค่าถูกกำหนดจากความเต็มใจที่จะจ่ายเพื่อครอบครองสิ่งนั้น หรือจากต้นทุนในการผลิต โดยผ่านกลไกตลาดที่ชี้ให้เห็นด้วยราคาซื้อขาย ทั้งนี้ มูลค่าของสิ่งของจะไม่คงที่ มีความแตกต่างไปตามเงื่อนไขต่างๆ คือ 1) ตามลักษณะเฉพาะของสิ่งของ 2) ตามผู้ประเมิน 3) ตามเวลาที่ประเมิน 4) ตามวัตถุประสงค์ในการประเมิน และ 5) ตามสภาพแวดล้อมที่สิ่งของนั้นถูกประเมิน

มูลค่าของระบบนิเวศป่าบก เกิดขึ้นโดยการสะท้อนคุณประโยชน์ของผลผลิตและบริการของระบบนิเวศป่าบก ซึ่งโดยทั่วไปพิจารณาได้ 2 รูปแบบ คือ

1) **มูลค่าในการใช้ประโยชน์** เป็นมูลค่าที่ให้หรือประมาณการโดยผู้บริโภคหรือผู้ใช้ประโยชน์ ซึ่งจะอยู่ในความยินดีจ่ายเพื่อการใช้ประโยชน์

2) **มูลค่าในการแลกเปลี่ยน** เป็นมูลค่าหรือราคาตลาดซึ่งเกิดจากการซื้อขาย

ตัวอย่างเช่น คนจับแยมจากป่าเพื่อแลกข้าว ถ้าคิด**มูลค่าในการใช้ประโยชน์** ปริมาณข้าวที่ใช้แลกแยม 1 ตัว จะขึ้นอยู่กับความยินดีที่จะจ่าย บางคนอาจให้ข้าว 2 กระจบอง เพื่อแลกกับแยม 1 ตัว แต่บางคนอาจให้ข้าวเพียง 1 กระจบอง มูลค่าของแยม 1 ตัว จึงไม่เท่ากัน และถ้าคิด**มูลค่าในการแลกเปลี่ยน** พบว่าแยม 1 ตัว มีราคาซื้อขายกันในตลาดท้องถิ่นเท่ากับ 5 บาท เป็นต้น

1.6 การประเมินมูลค่าให้กับระบบนิเวศป่าบก

ทุกครั้งที่เราต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการคำนึงถึงการมีอยู่ หรือการดำรงอยู่ของบทบาทและหน้าที่ หรือการให้บริการของระบบนิเวศ นั้นแหละเรากำลังประเมินมูลค่าให้กับระบบนิเวศ

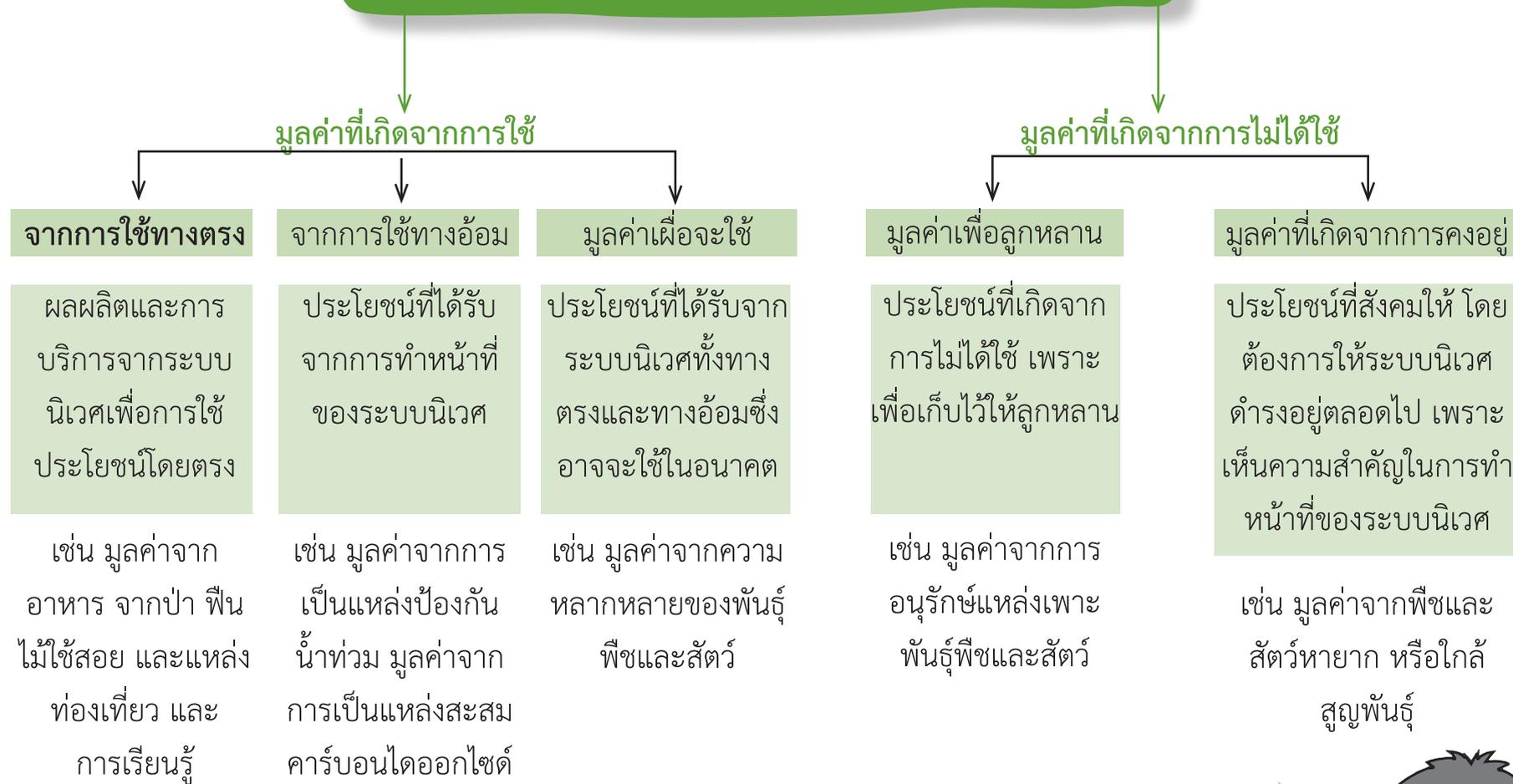
การประเมินมูลค่าให้กับระบบนิเวศป่าบก จะทำให้สังคมได้ตระหนักถึงคุณค่าและการมีจำกัดของผลผลิต และการให้บริการของระบบนิเวศป่าบก โดยจุดสำคัญในการประเมินมูลค่าของระบบนิเวศ ก็คือ ความต้องการที่จะกำหนดมูลค่าที่เหมาะสมให้กับ

ผลผลิตและการบริการของระบบนิเวศ ที่เกี่ยวพันกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่สำคัญ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจที่จะกระทำ หรือไม่กระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าบก

มูลค่าทางเศรษฐศาสตร์โดยรวมของระบบนิเวศป่าบก

เมื่อสินค้าในรูปแบบผลิตและบริการจากระบบนิเวศ สามารถจับต้องได้ลดลง การประเมินมูลค่าจะยากยิ่งขึ้น

2. การประเมินมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรง

“ผมอ่านจากหัวข้อ 1.6 ทราบว่า การประเมินมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรง เป็นจุดเริ่มต้นของการประเมินมูลค่า โดยรวมของระบบนิเวศป่าบก ใช่ไหมครับ?”

“ใช่แล้วครับ....
คู่มือเล่มนี้มีส่วนบอกเราอยู่เกี่ยวกับการประเมินมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากระบบนิเวศป่าบก โดยชุมชนเป็นผู้ใช้ เราจึงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการประเมิน ครับ”

2.1 ขอบเขตการประเมินมูลค่า

คู่มือเล่มนี้วางขอบเขตการประเมินมูลค่า เป็นการประเมินมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากระบบนิเวศป่าบก โดยใช้ราคาตลาดที่เกิดจากการซื้อขายในท้องถิ่นในการกำหนดมูลค่า ซึ่งโดยทั่วไปชุมชนได้ใช้ประโยชน์ทางตรงจากระบบนิเวศป่าบกในการเก็บหาของป่าเพื่อการบริโภคในครัวเรือน หรือเพื่อขายเป็นรายได้เสริม หรือ เพื่อเป็นปัจจัยการผลิต

การดำเนินงานตามคู่มือจะทำให้ทราบถึง มูลค่าส่วนหนึ่งของการใช้ประโยชน์ทางตรงของระบบนิเวศป่าบกเท่านั้น โดยยังมิได้รวมมูลค่าที่เกิดจากการใช้ทางตรงทางด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งเรียนรู้ และคุณค่าทางวัฒนธรรม

2.2 ขั้นตอนการประเมินมูลค่า

การประเมินมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากระบบนิเวศป่าบก มีการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ดังนี้

ก่อนจะดำเนินการตามขั้นตอนการประเมินมูลค่า การจัดหา กลุ่มผู้ดำเนินงาน การประเมินมูลค่า ควรมีคุณลักษณะ ดังนี้

- มีความสนใจและต้องการเรียนรู้ในประเด็นการประเมินมูลค่าระบบนิเวศ
- มีความสามารถอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การนำกระบวนการ การจัดบันทึก และการคำนวณเบื้องต้น

กลุ่มผู้ดำเนินการในเวทีการประเมินมูลค่า ประกอบด้วย 3 ตำแหน่งหลักๆ คือ

1. ผู้นำการพูดคุย ทำหน้าที่ ชักนำการพูดคุย ชักถาม ควบคุม และสรุปประเด็นในเวที
2. ผู้จัดบันทึก ทำหน้าที่ จัดบันทึกข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการพูดคุย
3. ผู้สนับสนุน ทำหน้าที่ ช่วยเก็บประเด็น ช่วยจัดบันทึก ควบคุมเวลา กระตุ้น และเสริมสร้างบรรยากาศให้เอื้อกับการให้ข้อมูล

2.3 การกำหนดเป้าหมายร่วม

1. เขียนคำถามบนแผ่นกระดาษฟลิปชาร์ท ให้กลุ่มผู้ดำเนินงาน
การประเมินมูลค่า ร่วมกันเสนอข้อคิดเห็น
“เราจะประเมินมูลค่าจากการใช้ประโยชน์จากป่า เพื่ออะไร?”
2. ให้ความเวลาทุกคนคิดเพื่อทำความเข้าใจกับคำถาม
 - เปิดโอกาสให้ทุกคนแลกเปลี่ยน และซักถาม
3. รวบรวมข้อคิดเห็นจากทุกคน
 - ให้แต่ละคนเสนอข้อคิดเห็น เรียงไปเรื่อยๆ
 - ห้ามวิจารณ์ หรือถกเถียงในข้อคิดเห็นที่เสนอมา
4. เขียนข้อคิดเห็นทั้งหมดลงในแผ่นกระดาษฟลิปชาร์ท โดยห้าม
เปลี่ยนแปลงคำ หรือตัดแปลงประโยคที่พูด
5. เปิดเวทีแลกเปลี่ยนกับข้อคิดเห็นที่เสนอ
 - ดูในแต่ละข้อ เพื่อแลกเปลี่ยนความเข้าใจร่วมกัน
 - รวมข้อคิดเห็นที่มีความหมายเหมือนกันเข้าด้วยกัน โดยการ
มีมติร่วมกันในที่ประชุม
6. สรุปและบันทึกข้อคิดเห็นเรื่อง
“ทำไมชุมชนเราต้องการประเมินมูลค่าจากการใช้ประโยชน์
จากป่า”

3. การรวบรวมข้อมูล

“การเก็บรวบรวมข้อมูล
คือการเดินไปหาหมู่บ้าน
และสอบถามข้อมูลต่างๆ
ใช่ไหมครับ?”

“เกือบจะใช่ครับ
แต่การเดินเก็บข้อมูลหาหมู่บ้าน เป็นกระบวนการ
สุดท้ายครับ เราต้องเริ่มเก็บข้อมูล
ในระดับชุมชน และในระดับกลุ่ม
ผู้ใช้ประโยชน์ก่อน ครับ”

3.1 กระบวนการรวบรวมข้อมูล

งานที่ 1 : เก็บข้อมูลในระดับชุมชน

กระบวนการ	เครื่องมือ
จัดเวทีระดมความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วม	1. การระดมชนิดและจัดลำดับผลผลิตจากป่า 2. การทำแผนที่ผลผลิตจากป่า

งานที่ 2 : เก็บข้อมูลในระดับกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์

กระบวนการ	เครื่องมือ
จัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย	การทำปฏิทินการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่า

งานที่ 3 : เก็บข้อมูลในระดับครัวเรือน

กระบวนการ	เครื่องมือ
สัมภาษณ์ครัวเรือน	แบบสอบถาม

ข้อมูลที่เก็บ “เป็นข้อมูลในรอบปีที่แล้วเท่านั้น”

3.2 การเก็บข้อมูลในระดับชุมชน

กระบวนการ :

จัดเวทีระดมความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วม

เป็นเวทีในระดับหมู่บ้านที่ควรมีจำนวนผู้เข้าร่วมมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนคนในหมู่บ้าน โดยมุ่งเน้นผู้เข้าร่วมที่เป็นผู้ใช้ประโยชน์จากป่า

ข้อมูลสำคัญที่ต้องการ :

1. ชื่อชนิดและกลุ่มชนิดผลผลิตจากป่าที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์
2. ลำดับความสำคัญของผลผลิตจากป่า
3. แผนที่แสดงตำแหน่งผลผลิตจากป่าในแต่ละชนิดที่สำคัญ
4. ค่าตอบแทนแรงงานทั่วไปในท้องถิ่น

ผู้เข้าร่วมหลัก ได้แก่ ผู้ใช้ประโยชน์จากป่า ผู้นำชุมชน
ผู้รู้หรือปราชญ์ เยาวชน และภาคีต่างๆ
ซึ่งควรมีความหลากหลายทั้งเพศ และอายุ

เครื่องมือ : การระดมชนิดและจัดลำดับผลผลิตจากป่า

ตัวอย่างชนิดของผลผลิตจากป่า

ขั้นตอนการระดมชนิดของผลผลิตจากป่า

1. ผู้นำการพูดคุย ตั้งคำถามในเวทีว่า.....
“คนส่วนใหญ่ในชุมชนไปเก็บหาอะไรบ้างจากป่า?”
2. เมื่อผู้ร่วมประชุมเสนอชื่อของป่าขึ้นมา ให้ผู้ประเมินเขียนชื่อชนิดของของป่าลงบนบัตรคำ และนำไปติดไว้หน้าเวทีให้ผู้ร่วมประชุมมองเห็นอย่างชัดเจน
3. ผู้ประเมินช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีส่วนร่วมเสนอชื่อชนิดของของป่า โดยเจาะจงเฉพาะ “ของป่าที่คนในชุมชนไปเก็บหามาเพื่อใช้ประโยชน์ ไม่เอาชื่อของป่าที่มีอยู่ในป่าแต่ชุมชนไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์”
4. ให้เวลาผู้ร่วมประชุมเสนอชื่อชนิดของของป่าให้มากที่สุด

เป้าหมาย : เพื่อค้นหาข้อมูลความหลากหลายในชนิดของผลผลิตจากป่าที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์โดยตรง

ขั้นตอนการจัดกลุ่มชนิดของผลผลิตจากป่า

- นำชนิดของของป่าที่อยู่ในประเภทเดียวกันมาจัดรวมไว้ด้วยกัน เช่น กลุ่มเห็ด กลุ่มหน่อไม้ กลุ่มผักป่า กลุ่มพืชน้ำและไม้ใช้สอย กลุ่มสัตว์ กลุ่มสมุนไพร กลุ่มผลไม้ป่า ฯลฯ
- ควรแยกชนิดของของป่าที่คนในชุมชนมีความเห็นว่ามีความแตกต่างในการใช้ประโยชน์อย่างโดดเด่นออกมาจากกลุ่ม เช่น แยกผักหวานออกมาจากกลุ่มผักป่า เพราะคนส่วนใหญ่ในชุมชนได้ไปเก็บหาได้มากกว่าผักป่าชนิดอื่นๆ หรือ แยกและอิงแยกออกจากกลุ่มสัตว์ ด้วยเหตุผลเดียวกัน
- จัดบันทึกข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากเวที รวมทั้งข้อสังเกตต่างๆ ในเชิงนิเวศ สังคมและวัฒนธรรม ที่ชุมชนได้เสนอขึ้นมา และเก็บเอกสารที่ได้จากกิจกรรมไว้เป็นบันทึกช่วยจำ

เป้าหมาย : เพื่อการจัดชนิดของผลผลิตจากป่าให้เข้ามาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกันตามการใช้ประโยชน์ เช่น เพื่อเป็นอาหาร เป็นยารักษาโรค เป็นแหล่งพลังงาน หรือเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย และทำให้ทราบว่าผลผลิตจากป่าชนิดใดที่ชุมชนมีการใช้ประโยชน์ อย่างโดดเด่น เพื่อนำมาจัดลำดับผลผลิต และระบุกลุ่มบุคคลที่เก็บหาของป่าที่ถูกจัดลำดับ

ตัวอย่างจัดกลุ่มชนิดผลผลิตจากป่า

ตารางลำดับความ
สำคัญของผลผลิต
จากป่า

ผู้เข้าร่วมประชุมกำลัง
ติดกระดาษสีเพื่อให้
คะแนน

ขั้นตอนการจัดลำดับผลผลิตจากป่า

8. นำชื่อกลุ่มชนิดที่ได้จัดกลุ่มแล้วใส่ลงในตารางการจัดลำดับ
9. ชี้แจงเกณฑ์การพิจารณาการให้ความสำคัญกับกลุ่มชนิดของของป่าที่เก็บหาได้ คือ
 - ✓ ปริมาณของของป่าที่เก็บหาได้ ถ้ากลุ่มของของป่าชนิดใดเก็บหาได้มากย่อมมีความสำคัญมาก
 - ✓ จำนวนคนในชุมชนที่ได้ใช้ประโยชน์ ถ้าจำนวนคนในชุมชนไปเก็บหาของป่าชนิดใดกันมาก ของป่าชนิดนั้นย่อมมีความสำคัญมาก
10. แจกแผ่นกระดาษสีขนาดเล็กให้กับผู้เข้าร่วมประชุมคนละ 3 แผ่น
11. ให้ผู้ร่วมประชุมนำกระดาษสีที่ได้ไปติดบนตารางการจัดลำดับ เพื่อให้คะแนนกลุ่มชนิดของป่า โดยไม่จำกัดจำนวนการให้คะแนนในแต่ละชนิดของของป่า แต่ต้องเน้นย้ำให้ผู้เข้าร่วมประชุมพิจารณาการให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้เท่านั้น เช่น นายกบ อาจติดที่กลุ่มเห็ดทั้ง 3 แผ่น หรือติดที่กลุ่มเห็ดเพียง 1 แผ่น และติดที่กลุ่มอื่นๆอีกอย่างละแผ่นก็ได้

12. เน้นย้ำให้ทุกคนให้ความสำคัญกับชนิดของของป่าโดยการมองภาพรวมการใช้ประโยชน์ทั้งชุมชน ไม่ใช่ให้คะแนนเพราะมีความสำคัญเฉพาะตน
13. ตรวจสอบ และนับคะแนนที่ได้ตามแผ่นกระดาษสีที่ติดไว้ในแต่ละกลุ่มชนิดของป่า พร้อมทั้งสรุปละคะแนนที่ได้ให้ทุกคนในที่ประชุมเห็นได้ชัดเจน โดยกลุ่มชนิดของของป่าที่มีคะแนนมากจะมีความสำคัญในลำดับต้นๆ
14. หามติในที่ประชุมว่าชุมชนต้องการประเมินมูลค่าผลผลิตจากป่าก็กลุ่มชนิด ตามลำดับความสำคัญ
15. จัดบันทึกข้อมูล และเก็บเอกสารจากกิจกรรมไว้ช่วยจำ

เป้าหมาย : เพื่อให้ทราบลำดับความสำคัญของผลผลิตจากป่าตามกลุ่มชนิด เพื่อจะได้กำหนดได้ว่ากลุ่มชนิดใดที่ควรทำการประเมินมูลค่า โดยใช้ลำดับความสำคัญเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ

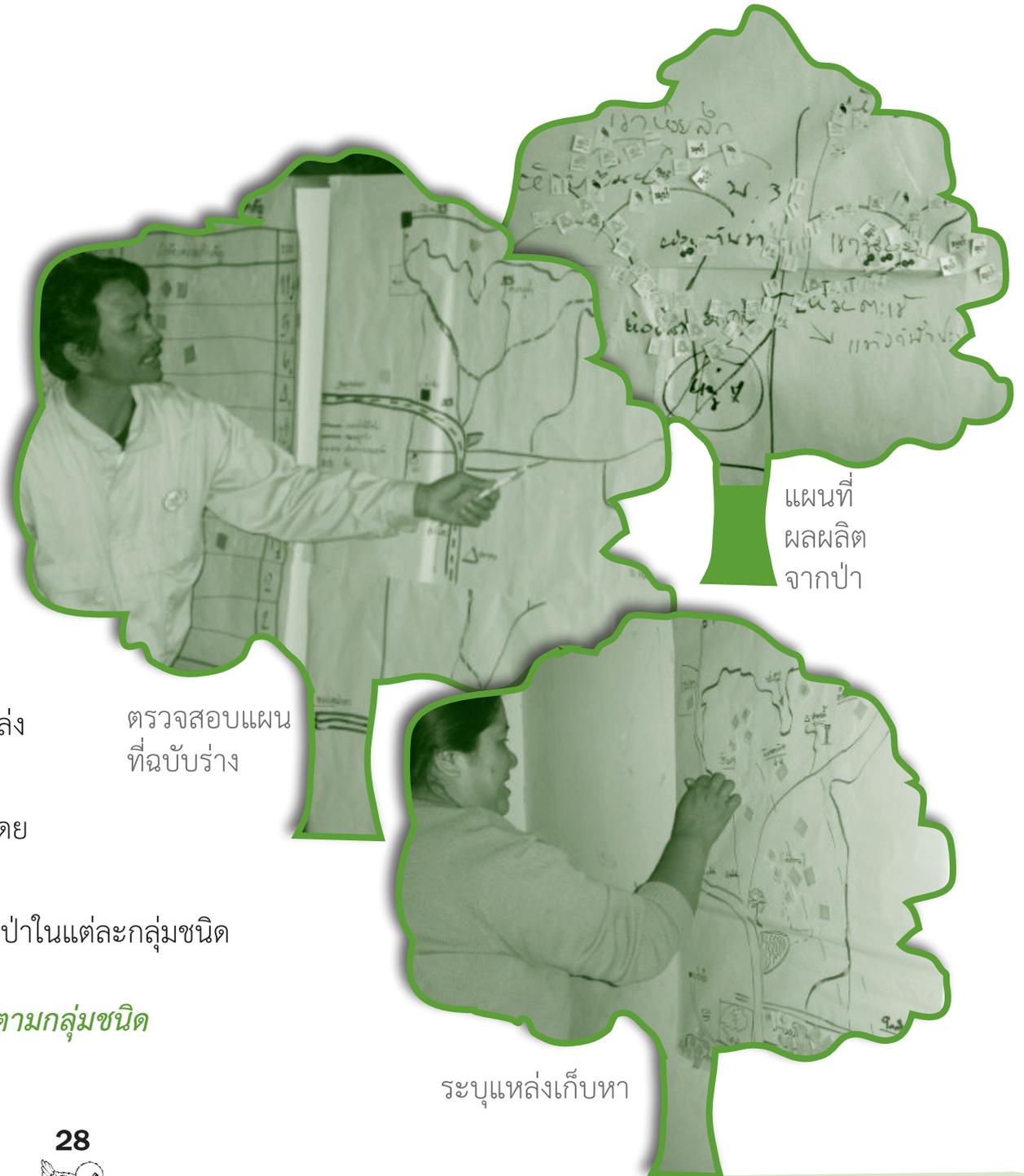
ตัวอย่างตารางสรุปละคะแนนเพื่อลำดับความสำคัญ

เครื่องมือ : แผนที่ผลผลิตจากป่า

1. นำกระดาษฟลิปชาร์ตที่ร่างแผนที่ที่ตั้งของชุมชนคร่าวๆ ติดให้ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นอย่างชัดเจน
2. ชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมประชุมเข้าใจว่า “ให้ทุกคนช่วยกัน วาดแผนที่ที่เป็นแหล่งเก็บของป่าของชุมชน”
3. กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมออกมาวาดแผนที่ โดยเน้น การระบุชื่อแหล่งที่เก็บหาของป่าลงในแผนที่
4. ตรวจสอบความถูกต้องของแผนที่แหล่งเก็บหาของป่า เพิ่มเติมข้อมูล และแก้ไขจนผู้เข้าร่วมประชุมพอใจ
5. แจกกระดาษสัญลักษณ์แทนของป่าตามกลุ่มชนิดที่ถูก จัดลำดับให้กับผู้เข้าร่วมประชุม
6. ให้ทุกคนนำกระดาษสัญลักษณ์ไปติดลงบนแผนที่ตามแหล่ง ที่ได้เก็บหากลุ่มชนิดของป่า
7. ตรวจสอบความถูกต้องของการระบุแหล่งเก็บหาของป่าโดยการสอบถามในที่ประชุม
8. สรุป คัดลอกแผนที่ และจัดบันทึกข้อมูลแหล่งเก็บหาของป่าในแต่ละกลุ่มชนิด

เป้าหมาย : เพื่อให้ทราบแหล่งเก็บหาผลผลิตจากป่าแยกตามกลุ่มชนิด และความเข้มข้นในการใช้ประโยชน์

3.3 การเก็บข้อมูลในระดับกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์

กระบวนการ :

จัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย ควรมีผู้เข้าร่วมให้ข้อมูล 8-10 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ใช้ประโยชน์จากป่าในลักษณะเดียวกัน อาทิ กลุ่มเก็บเห็ด กลุ่มเลี้ยงวัวในป่า กลุ่มตัดไม้ไผ่ กลุ่มเก็บสมุนไพร กลุ่มเก็บหาผักป่า กลุ่มเก็บฟืน กลุ่มจับแย้ และอื่น ๆ เป็นต้น

ข้อมูลสำคัญที่ต้องการ :

1. ชื่อชนิดของผลผลิตจากป่าที่เจาะจงเฉพาะกลุ่ม เช่น ชื่อชนิดของเห็ดต่างๆที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ หรือ ชื่อชนิดของผักป่า เป็นต้น
2. ช่วงเวลาของการเก็บหาในแต่ละชนิด
3. สัดส่วนปริมาณการเก็บหาในแต่ละชนิด และในแต่ละเดือน
4. ราคาผลผลิตจากป่าในแต่ละชนิดในตลาดท้องถิ่นตามฤดูกาล
5. หน่วยการวัดปริมาณการเก็บหาในแต่ละชนิด
6. วัสดุอุปกรณ์ในการเก็บหาผลผลิตจากป่า
7. จำนวน และรายชื่อผู้ใช้ประโยชน์หลัก/รอง ในแต่ละกลุ่มชนิด

การเตรียมการเก็บข้อมูลในระดับกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์

กระบวนการจัดเก็บข้อมูลในระดับกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ มี 2 วิธี สามารถเลือกใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของแต่ละพื้นที่ โดยข้อมูลที่สำคัญคือ จำนวนผู้ใช้หลัก และผู้ใช้งรอง ในแต่ละกลุ่มชนิด

วิธีแรกจัดเก็บพร้อมกับการเก็บข้อมูลในระดับชุมชน :

โดยเพิ่มขั้นตอนการทำปฏิทินการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่า ต่อจากกระบวนการทำแผนที่ผลผลิตจากป่า

เตรียมกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ :

เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการทำแผนที่ผลผลิตจากป่า ให้ผู้นำการพูดคุยบอกให้ผู้เข้าร่วมประชุมแบ่งกลุ่มประมาณกลุ่มละ 8- 10 คน โดยให้ผู้เข้าร่วมประชุมเลือกเข้ากลุ่มตามความสมัครใจว่า ตนเองมีความรู้หรือความเชี่ยวชาญในการเก็บหาของป่าในกลุ่มชนิดใด ทั้งนี้ให้แบ่งกลุ่มตามลำดับความสำคัญของกลุ่มชนิดของป่า

วิธีที่สองจัดเก็บแยกจากการเก็บข้อมูลในระดับชุมชน :

เป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์แยกจากกระบวนการเก็บข้อมูลในระดับชุมชน

เตรียมกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ :

ให้ผู้ดำเนินการประเมินสืบค้นรายชื่อผู้ใช้ประโยชน์ โดยการซักถามจากผู้รู้ในชุมชนว่าใครบ้าง? ที่มีความรู้หรือมีความเชี่ยวชาญในการเก็บหาของป่าในกลุ่มชนิดที่ต้องการเก็บข้อมูล แล้วทำการนัดหมายบุคคลเหล่านั้นมาพร้อมกันประมาณ 8-10 คน เพื่อให้ข้อมูล

เครื่องมือ : ปฏิทินการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่า

แต่ละกลุ่ม ให้ทำปฏิทินการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่า ดังนี้ (ยกตัวอย่างในกลุ่มเห็น)

- ◎ ทำตารางปฏิทินตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือนธันวาคม ของปีที่ผ่านมา
- ◎ ระดมชื่อชนิดที่เก็บหาได้ โดยตั้งคำถามว่า “คนส่วนใหญ่ในชุมชนไปเก็บหาเห็ดชนิดใดบ้าง” และเขียนรายชื่อเห็ดบนตาราง
- ◎ หาช่วงเวลาที่สามารถเก็บหาได้ในแต่ละชนิด โดยตั้งคำถามว่า “เห็ด (ชื่อเห็ด) ไปเก็บหาได้ตั้งแต่เดือนใดถึงเดือนใด?” แล้วลากเส้นช่วงระยะเวลาที่เก็บหาเห็ดในแต่ละชนิดลงในตาราง
- ◎ หาสัดส่วนปริมาณการเก็บหาในแต่ละชนิดในแต่ละเดือน โดยตั้งคำถามว่า “ในช่วงระยะเวลาที่เก็บ..(ชื่อเห็ด) เดือนใดที่เก็บหาได้มากที่สุด?” แล้วให้เขียนคะแนน 10 ลงบนเดือนที่เก็บหาได้มากที่สุด พร้อมทั้งตั้งคำถามต่อว่า “ถ้าเดือน ..(ชื่อเดือนจากคำถามแรก)..เป็นเดือนที่เก็บหา..(ชื่อเห็ด)..ได้มากที่สุด สำหรับเดือนที่เหลือที่เก็บหา..(ชื่อเห็ด)..ได้ ให้ทุกคนให้คะแนนด้วยตัวเลข 9-1 โดยเปรียบเทียบกับปริมาณที่เก็บหาได้ที่ลดหลั่นกันลงไป” เมื่อได้คำตอบตัวเลขจากมติของกลุ่มแล้วให้เขียนตัวเลขลงในแต่ละเดือน
- ◎ ทหาราคาและหน่วยวัดในท้องถิ่น โดยตั้งคำถามว่า “.(ชื่อเห็ด). ที่เก็บหาได้มีการขายในชุมชนอย่างไร? ในแต่ละเดือนที่เก็บหา มีการขายด้วยราคาเท่าไร? เท่ากัน หรือ แตกต่างอย่างไร? และหน่วยวัดปริมาณในการเก็บหา หรือในการขายคืออะไร?”
- ◎ หาวัตถุประสงค์ในการเก็บหาผลผลิตจากป่า โดยตั้งคำถามว่า “เวลาไปเก็บหาเห็ดต้องใช้อุปกรณ์อะไรบ้าง?”
- ◎ หาจำนวน และรายชื่อผู้ใช้ประโยชน์หลัก/รอง ของผลผลิตจากป่าในแต่ละชนิด โดยตั้งคำถามว่า “ในชุมชนเรามีจำนวนครัวเรือนที่เก็บหาเห็ดกี่ครัวเรือน? และมีใครบ้างที่เก็บหาเห็ดขาย หรือ เก็บหาเห็ดได้มากกว่าคนอื่นๆ”
- ◎ ตรวจสอบข้อมูลที่ได้ จดบันทึกข้อมูลจากคำถามทั้งหมด และเก็บเอกสารจากกิจกรรมไว้ช่วยจำ

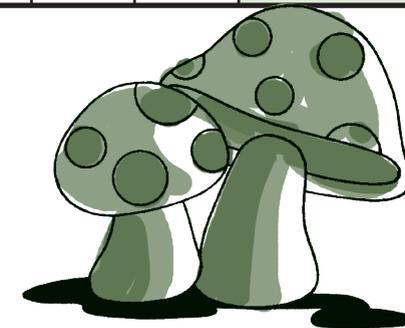

ตัวอย่างตารางการทำปฏิทินการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่า ของกลุ่มผู้เก็บหาเห็ด

ผลผลิต	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มี.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	หมายเหตุ
เห็ดตระไค้									← 5	→ 10			ราคา 150 - ก.ย. และ 100 - ต.ค. (บาท) ใช้หน่วยวัดปริมาณเป็นกิโลกรัม ผู้ใช้หลัก - จำนวน 2 ครั้วเรือน ได้แก่ นายนา นางสี ผู้สำรอง - จำนวน 3 ครั้วเรือน ได้แก่ นางสาว นายมา นายมี อุปกรณ์ - ตะกร้า.....
เห็ดตะไค้						← 5	5	8	10	10	8	→ 5
เห็ด.....												
.....												

ผู้ใช้หลัก : ผู้ใช้ในปริมาณมาก ส่วนใหญ่เป็นการเก็บหาเพื่อการค้า
 ในชุมชนมักจะมีจำนวนครั้วเรือนผู้ใช้หลักไม่มากนัก

ผู้สำรอง : ผู้ใช้ในปริมาณน้อย ส่วนใหญ่เป็นการเก็บหาเพื่อการบริโภค
 ในชุมชนจะมีจำนวนครั้วเรือนผู้สำรองมาก

แสดงขั้นตอนการทำปฏิทินการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่า

เตรียมตารางปฏิทินการใช้ประโยชน์

ระดมชื่อชนิดของป่าในกลุ่ม

ตรวจสอบและสรุปข้อมูล

สอบถามข้อมูลในแต่ละเดือน

3.4 การเก็บข้อมูลในระดับครัวเรือน

กระบวนการ :

เป็นการสัมภาษณ์รายครัวเรือนแบบเจาะจงบุคคล

ข้อมูลที่ต้องการ :

1. ปริมาณการเก็บหาของป่าที่ครัวเรือนได้ใช้ประโยชน์แยกในแต่ละชนิด
2. ชั่วโมงการทำงานจากการเก็บหาของป่าในแต่ละชนิด

จำนวนครัวเรือนที่สัมภาษณ์ :

1. ผู้ใช้หลัก : ให้สัมภาษณ์ทุกครัวเรือน
2. ผู้ใช้รอง : ถ้ามีจำนวนครัวเรือนน้อยกว่า 30 ครัวเรือน ให้สัมภาษณ์ทุกครัวเรือน ถ้ามีจำนวนครัวเรือนมากกว่า 30 ครัวเรือน ให้สัมภาษณ์อย่างน้อย 30 ครัวเรือน หรือร้อยละ 50 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดของผู้ใช้รอง

เครื่องมือ: การสัมภาษณ์ครัวเรือน

1. เตรียมผู้ให้สัมภาษณ์ : การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

โดยทำบัญชีรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ โดยนำสำมะโนประชากรของหมู่บ้านมาใช้อ้างอิง และดำเนินการ ดังนี้

- 1) นำรายชื่อผู้ใช้หลักในแต่ละกลุ่มชนิดที่ได้จากเวทีกลุ่มย่อยระบุลงในตารางเพราะผู้ใช้หลักต้องสัมภาษณ์ทุกครัวเรือน
- 2) นำรายชื่อผู้ใช้รองในแต่ละกลุ่มชนิด ระบุลงในตารางถ้ามีจำนวนครัวเรือนน้อยกว่า 30 ครัวเรือนให้สัมภาษณ์ ทุกครัวเรือน
- 3) ถ้าผู้ใช้รองมีมากกว่า 30 ครัวเรือน ให้นำรายชื่อครัวเรือนมาทำฉลากและจับให้ได้จำนวน 50% ของจำนวนครัวเรือนผู้ใช้รองหรืออย่างน้อย 30 ครัวเรือน
- 4) ดำเนินการตามขั้นตอนที่กล่าวมาให้ครบทุกกลุ่มชนิดของป่าที่ต้องการประเมินมูลค่า

2. สัมภาษณ์แบบเจาะจงบุคคล ตามบัญชีรายชื่อ

โดยชี้แจงการเก็บข้อมูลว่า “ต้องการทราบว่าคนในชุมชนไปเก็บหาของป่า คิดเป็นมูลค่าเท่าไร?ในรอบปี” เพื่อ...(เป้าหมายในการประเมินมูลค่า)...และควรเน้นย้ำกับผู้ให้สัมภาษณ์ว่า “ต้องการข้อมูลในรอบปีที่แล้วเท่านั้น”

ตัวอย่างตารางบัญชีรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

รายชื่อ	กลุ่มผักป่า		กลุ่มเห็ด		ฯลฯ	
1. นายมี	✓			✓
2. นางสาว		✓	✓	
.....
4. นายท้าย		✓		✓
รวม	6	30	8	28

3.5 สรุปการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระดับข้อมูล	เครื่องมือ	ข้อมูลที่ต้องการ	สรุปข้อมูลพื้นฐานและที่ใช้ในการคำนวณ
ชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ระดมชนิดและจัดลำดับผลผลิตจากป่า แผนที่ผลผลิตจากป่า 	<ol style="list-style-type: none"> ชื่อชนิดและกลุ่มชนิดของผลผลิตจากป่า ลำดับความสำคัญของผลผลิตจากป่า แผนที่แสดงตำแหน่งของผลผลิตจากป่า ข้อมูลค่าตอบแทนแรงงานในท้องถิ่น 	<p>สรุปข้อมูลพื้นฐาน :</p> <ul style="list-style-type: none"> - รายชื่อชนิดของป่าที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ทั้งหมด - รายชื่อชนิดหรือกลุ่มชนิดของป่าที่สำคัญกับคนส่วนใหญ่ในชุมชนและเป็นชนิดที่ประเมินมูลค่า - แหล่งเก็บหาของป่าและความเข้มข้นในการใช้ - ช่วงเวลาในการเก็บหาของป่าแต่ละชนิดและสัดส่วนปริมาณการเก็บหาในแต่ละเดือน <p>ข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ค่าตอบแทนแรงงานในท้องถิ่น - ราคาตลาดท้องถิ่นตามฤดูกาลในแต่ละชนิด - หน่วยการวัดปริมาณการเก็บหาในแต่ละชนิด - วัสดุอุปกรณ์ในการเก็บหาในแต่ละชนิด - จำนวนและรายชื่อผู้ใช้ประโยชน์หลัก/รอง - ปริมาณการเก็บหาของป่ารายครัวเรือน - ชั่วโมงการทำงานจากการเก็บหาของป่า
กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์	<ul style="list-style-type: none"> ปฏิทินการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่า 	<ol style="list-style-type: none"> ชนิดผลผลิตจากป่าเฉพาะกลุ่มที่ประเมิน ช่วงเวลาในการเก็บหาของป่าในแต่ละชนิด สัดส่วนปริมาณการเก็บหาในแต่ละเดือน ราคาและหน่วยวัดในท้องถิ่นในแต่ละชนิด วัสดุอุปกรณ์ในการเก็บหาในแต่ละชนิด จำนวน และรายชื่อผู้ใช้ประโยชน์หลัก/รอง 	
ครัวเรือน	แบบสอบถาม	<ol style="list-style-type: none"> ปริมาณการเก็บหาของป่ารายครัวเรือน ชั่วโมงการทำงานจากการเก็บหาของป่า 	

4. การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล

“บทนี้ จะบอกขั้นตอนการคำนวณ
หาผลรวม และมูลค่าสุทธิ
ของผลผลิตจากป่าที่ชุมชน
ได้ใช้ประโยชน์ ค่ะ”

กรกฎาคม

ธันวาคม

มกราคม

“การเก็บหาของป่าเพื่อการบริโภคและ
การใช้ประโยชน์ในครัวเรือน ควรคำนวณหา
ผลรวมได้รับ ส่วนการเก็บหาของป่า
เพื่อการค้า หรือเป็นปัจจัยการผลิต
ควรคำนวณหามูลค่าสุทธิ”

4.1 หลักการวิเคราะห์ข้อมูล

มูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากป่า = มูลค่าสุทธิจากการใช้ประโยชน์จากพืช + มูลค่าสุทธิจากการใช้ประโยชน์จากสัตว์

มูลค่ารวม

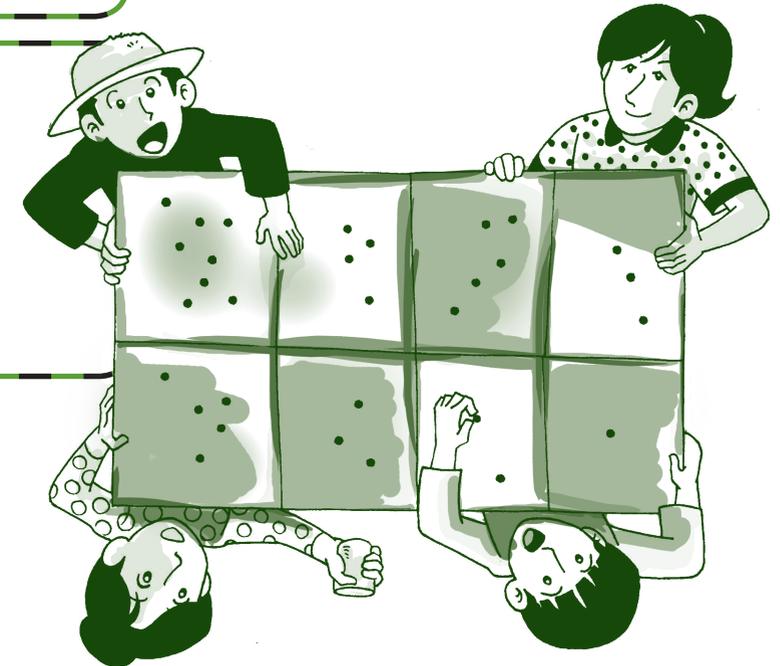
คือ มูลค่าผลประโยชน์ที่ได้จากการเก็บหาของป่าโดยไม่ได้หักต้นทุนในการเก็บหา

มูลค่ารวม (บาท/ปี) = ปริมาณการจับหรือเก็บหา (หน่วย/ปี) × ราคา (บาท/หน่วย)

มูลค่าสุทธิ

คือ มูลค่ารวมจากการเก็บหาของป่า หักออกด้วยต้นทุนที่ใช้ในการเก็บหาได้แก่ แรงงาน และอุปกรณ์ต่างๆ

มูลค่าสุทธิ (บาท/ปี) = [มูลค่ารวม (บาท/ปี)] - [ต้นทุน (บาท/ปี)]

4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 จากแบบสอบถามให้คำนวณปริมาณการเก็บหาต่อปีของผลผลิตจากป่าในแต่ละชนิด ของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการคำนวณปริมาณการเก็บหาเห็ดระโงกต่อปี ของกลุ่มตัวอย่าง

รายชื่อผู้เก็บหา เห็ดระโงก (กลุ่มตัวอย่าง)	เดือนกันยายน			เดือนตุลาคม			ปริมาณต่อปี (กลุ่มตัวอย่าง) (กก.) (ช) = (ค) + (ฉ)
	จำนวน ครั้ง (ก)	ปริมาณ ต่อครั้ง (กก.) (ข)	ปริมาณต่อเดือน (กก.) (ค) = (ก) x (ข)	จำนวน ครั้ง (ง)	ปริมาณ ต่อครั้ง (กก.) (จ)	ปริมาณต่อเดือน (กก.) (ฉ) = (ง) x (จ)	
1. นาย นา (ผู้ใช้หลัก)	15	5	75	10	5	50	125
2. นาง สา (ผู้ใช้รอง)	7	3	21	7	2	14	35
3. นาย มา (ผู้ใช้รอง)	5	2	10	7	1	7	17
4. นาง สี (ผู้ใช้หลัก)	20	5	100	20	4	80	180
5. นาย มี (ผู้ใช้รอง)	7	2	14	5	1	5	19

สรุปกลุ่มตัวอย่าง :

ผู้ใช้หลักเก็บเห็ดระโงกได้ $[125 + 180] = 305$ กก./ปี ; ผู้ใช้รองเก็บเห็ดระโงกได้ $[35 + 17 + 19] = 71$ กก./ปี

หมายเหตุ : สมมติ ชุมชนเก็บเห็ดได้ 2 เดือนต่อรอบปี มีจำนวน
ผู้เก็บเห็ดระโงกในกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใช้หลัก 2 ครั้วเรือนและ
ผู้ใช้รอง 3 ครั้วเรือน

ขั้นตอนที่ 2 **คำนวณปริมาณการเก็บหารวมต่อปีของผลผลิตจากป่า ของชุมชน**

ตารางที่ 2 ตัวอย่างการคำนวณปริมาณการเก็บหาเห็ดตระโงกรวมต่อปีของชุมชน

ผลผลิตจากป่า	จำนวนผู้ใช้ประโยชน์ (กลุ่มตัวอย่าง) (ครัวเรือน)		จำนวนผู้ใช้ประโยชน์ทั้งชุมชน (ครัวเรือน)		ปริมาณรวมต่อปี (กลุ่มตัวอย่าง) จากตารางที่ 1 (หน่วย)		ปริมาณเฉลี่ยต่อครัวเรือน (กลุ่มตัวอย่าง) (หน่วย/ครัวเรือน/ปี)	ปริมาณรวมต่อปีของชุมชน (หน่วย/ชุมชน/ปี)		
	หลัก	รอง (ก)	หลัก	รอง (ข)	หลัก	รอง (ค)	รอง (ง) = (ค) ÷ (ก)	หลัก	รอง = (ง)x(ข)	รวม
เห็ดตระโงก	2	3	2	6	305 กก.	71 กก.	23.7 กก.	305 กก.	142.2 กก.	447.2 กก.
ผักหวาน
.....

หมายเหตุ : คำนวณเฉพาะผู้ใช้รอง เนื่องจากผู้ใช้หลักเก็บข้อมูลปริมาณการเก็บหาของป่าในทุกครัวเรือน เป็นปริมาณรวมต่อปี
 สมมติ จำนวนผู้เก็บเห็ดตระโงกทั้งชุมชนมี ผู้ใช้หลัก 2 ครัวเรือน และผู้ใช้รอง 6 ครัวเรือน

ขั้นตอนที่ 3 จากแบบสอบถามคำนวณต้นทุนแรงงานต่อปีของการเก็บหาผลผลิตจากป่าในแต่ละชนิด **ของกลุ่มตัวอย่าง**

ตารางที่ 3 ตัวอย่างการคำนวณต้นทุนแรงงานต่อปีของการเก็บหาเห็ดระโงกของกลุ่มตัวอย่าง

รายชื่อผู้เก็บหา เห็ดระโงก (กลุ่มตัวอย่าง)	เวลาเฉลี่ย ต่อครั้ง (ชั่วโมง) (ก)	จำนวน			จำนวนชั่วโมง			จำนวน ชั่วโมงต่อปี (ด) = (ง)+(ช)	แรงงาน (วัน/ปี) (ด) ÷ 8*	ต้นทุนแรงงาน ต่อปี (กลุ่มตัวอย่าง) (บาท/ปี)
		จำนวน ครั้ง (ข)	จำนวน คน (ค)	จำนวนชั่วโมง (ง) = (ก)x(ข)x(ค)	จำนวน ครั้ง (จ)	จำนวน คน (ฉ)	จำนวนชั่วโมง (ช) = (ก)x(จ)x(ฉ)			
นาย นา(ผู้ใช้หลัก)	4	15	1	60	10	1	40	100	12.5	12.5x150*=1,875
นาง สา (ผู้ใช้รอง)	3	7	1	21	7	1	21	42	5.25	5.25x150 =787.5
นาย มา (ผู้ใช้รอง)	2	5	1	10	7	1	14	24	3	3x150 = 450
นาง สี (ผู้ใช้หลัก)	3	20	2	120	20	2	120	240	30	30x150 = 4,500
นาย มี (ผู้ใช้รอง)	2	7	1	14	5	1	10	24	3	3x150 = 450

หมายเหตุ : * หาด้วย 8 เพราะว่า 1 วัน คิดเป็นจำนวนชั่วโมงทำงาน = 8 ชั่วโมง ;
ค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำทั่วไปในท้องถิ่นเท่ากับ 150 บาท/วัน (แตกต่างกันไปตามพื้นที่)

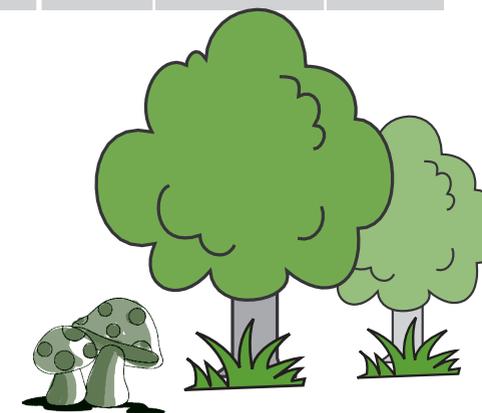

ขั้นตอนที่ 4 **คำนวณต้นทุนแรงงานรวมต่อปีของการเก็บหาผลผลิตจากป่า ของชุมชน**

ตารางที่ 4 ตัวอย่างการคำนวณต้นทุนแรงงานรวมต่อปีของการเก็บหาเห็ดระโงก ของชุมชน

ผลผลิตจากป่า	จำนวนผู้ใช้ประโยชน์ (กลุ่มตัวอย่าง) (ครัวเรือน)		จำนวนผู้ใช้ประโยชน์ ทั้งชุมชน (ครัวเรือน)		ค่าแรงงานต่อปี (กลุ่มตัวอย่าง) (บาท/ปี) จากตารางที่ 3		ค่าแรงงานเฉลี่ยต่อครัวเรือน (กลุ่มตัวอย่าง) (บาท/ปี/ครัวเรือน)	ต้นทุนแรงงานรวมต่อปี ของชุมชน (บาท/ปี/ชุมชน)		
	หลัก	รอง (ก)	หลัก	รอง (ข)	หลัก	รอง (ค)	รอง (ง) = (ค) ÷ (ก)	หลัก	รอง =(ง) × (ข)	รวม
เห็ดระโงก	2	3	2	6	6,375	1,687.5	562.5	6,375	3,375	9,750
ผักหวาน
.....

หมายเหตุ : คำนวณเฉพาะผู้ใช้รอง เนื่องจากผู้ใช้หลักเก็บข้อมูลชั่วโมงทำงานในทุกครัวเรือน เป็นต้นทุนแรงงานรวมต่อปี

ขั้นตอนที่ 5 คำนวณมูลค่ารวมต่อปีของผลผลิตจากป่าในแต่ละชนิด และมูลค่าสุทธิที่หักเฉพาะต้นทุนแรงงาน

ตารางที่ 5 : ตัวอย่างการคำนวณมูลค่ารวมของเห็ดระโงกที่เก็บได้ต่อปี และมูลค่าสุทธิที่หักเฉพาะต้นทุนแรงงาน

ผลผลิตจากป่า	ราคาผลผลิต (บาท)		มูลค่ารวมต่อปี (บาท/ปี/ชุมชน)	ต้นทุนแรงงานต่อปี (บาท/ปี/ชุมชน) จากตารางที่ 4	มูลค่าสุทธิ (บาท/ปี/ชุมชน)
	เต็ม	เฉลี่ย *			
เห็ดระโงก	150- ก.ย. 100- ต.ค.	$[(150 \times 1) + (100 \times 1)] \div [1+1] = 125$	$447.2^{**} \times 125 = 55,900$	9,750	$55,900 - 9,750 = 46,150$
ผักหวาน
.....

หมายเหตุ : * สมมติถ้าราคาผลผลิตแบ่งออกเป็นช่วงๆภายในรอบปี ตัวอย่าง เช่น การเก็บเห็ดระโงกเก็บได้ช่วงแรก 3 เดือน มีราคาเท่ากับ 100 บาท/กก. ต่อมาในช่วงที่สองเก็บได้อีก 2 เดือน มีราคาเท่ากับ 200 บาท/กก.

ราคาผลผลิตเฉลี่ย = $[(100 \times 3) + (200 \times 2)] \div [3+2] = 140$ บาท/กก.

** ข้อมูลจากตารางที่ 2

ขั้นตอนที่ 6 คำนวณต้นทุนอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการเก็บหาผลผลิตจากป่า

ตารางที่ 6 ตัวอย่างการคำนวณต้นทุนอุปกรณ์ เช่น ตะกร้า

ผู้ใช้ประโยชน์ (กลุ่มตัวอย่าง)	ใช้ตะกร้าในการเก็บหาของป่า				
	ราคาต่อ หน่วย (บาท) (ก)	อายุ ใช้งาน (ปี) (ข)	ราคาตะกร้า ต่อปี (บาท/ปี) (ค) = ก ÷ ข	จำนวนวันที่ใช้ ต่อปี (วัน/ปี) (ง)	ค่าตะกร้าต่อปี (บาท/ปี) (จ) = ค × ง
นายนา	40	4	$40 \div 4 = 10$	$180/365 = 0.49$	$0.49 \times 10 = 4.9$
นางสา	60	3	$60 \div 3 = 20$	$175/365 = 0.48$	$0.48 \times 20 = 9.6$
นายมา	40	4	$40 \div 4 = 10$	$150/365 = 0.41$	$0.41 \times 10 = 4.1$
.....
นายท้าย	40	4	$40 \div 4 = 10$	$180/365 = 0.49$	$0.49 \times 10 = 4.9$
รวม = ฉ	จำนวนผู้ใช้ตะกร้าทั้งหมด = ช				รวม = ฉ

ต้นทุนการใช้ตะกร้า = [ค่าตะกร้ารวมต่อปี (ฉ) ÷ จำนวนผู้ใช้ตะกร้าของกลุ่มตัวอย่าง (จ)]
× จำนวนผู้ใช้ตะกร้าในการเก็บหาของป่าทั้งหมด (ช)

เพิ่มเติม :

1. ให้คำนวณหาต้นทุนของอุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้เก็บหาผลผลิตจากป่าเช่นเดียวกับที่แสดงไว้ในตัวอย่าง เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง แบตเตอรี่ ฯลฯ
2. นำต้นทุนการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ทั้งหมดที่คำนวณได้มารวมกันเป็นมูลค่าต้นทุนการใช้อุปกรณ์รวม
3. และนำมูลค่าต้นทุนการใช้อุปกรณ์รวมไปหักออกจากมูลค่ารวมของการเก็บหาของป่าต่อปี

ข้อเสนอแนะ :

อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บหาของป่า ชุมชนได้ใช้ในกิจกรรมอื่นๆ ด้วย นอกจากนี้ การหาข้อมูลจำนวนวันที่ใช้อุปกรณ์ในการเก็บหาของป่าต่อปี จะหาได้ยากมาก ในขณะที่เมื่อคำนวณเป็นต้นทุนอุปกรณ์ต่อปีแล้วจะมีมูลค่าไม่มากนัก การคำนวณหาต้นทุนอุปกรณ์จึงเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องทำ แต่ควรรู้ว่าการเก็บหาของป่านั้นมีต้นทุนเหล่านี้อยู่

ขั้นตอนสุดท้าย นำมูลค่าสุทธิที่คำนวณได้จากผลผลิตจากป่าในแต่ละชนิดมาบวกรวมกันเป็น **มูลค่าสุทธิจากการใช้ประโยชน์จากพืช และมูลค่าสุทธิจากการใช้ประโยชน์จากสัตว์** ซึ่งเมื่อนำมูลค่าสุทธิทั้งสองมารวมกันก็คือ **มูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากป่า**

ตารางที่ 7 ตัวอย่างการสรุปผลการคำนวณมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากป่าของชุมชน ในรอบ 1 ปี

ลำดับ ความสำคัญ	ผลผลิตจากป่า (หน่วย)	ปริมาณรวมต่อปี (หน่วย/ปี) (ก)	ราคาเฉลี่ย (บาท/หน่วย) (ข)	มูลค่ารวมต่อปี (บาท/ปี/ชุมชน) (ค) = (ก) × (ข)	ต้นทุนแรงงาน รวมต่อปี (บาท/ปี/ชุมชน) (ง)	มูลค่าสุทธิ (หักเฉพาะต้นทุนแรงงาน) (บาท/ปี/ชุมชน) (จ) = (ค) - (ง)
1	พิน (ลบ.ม.)	13	210	2,730	ไม่คิดต้นทุน	2,730
4	แย้ (ตัว)	1,505	5	7,525	3,996	3,529
3	ผักหวาน (กก.)	151	115	17,365	6,256	11,109
5	ไข่มดแดง (กก.)	194	200	38,800	10,095	28,705
2	กลุ่มเห็ด (กก.)	2,654	แยกตามชนิด	266,231	72,656	193,575
รวมมูลค่าสุทธิจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากป่าของชุมชน						239,648
[มูลค่าเฉลี่ยต่อครัวเรือน = มูลค่ารวม ÷ จำนวนผู้ใช้ประโยชน์รวม] → [332,651 ÷ 50 = 6,653 บาท/ครัวเรือน/ปี]						

หมายเหตุ : พินไม่คิดต้นทุนเนื่องจากคนส่วนใหญ่ในชุมชนใช้เวลาเก็บพินร่วมกับการเก็บหาของป่าอื่นๆ (สมมติ จำนวนผู้ใช้ประโยชน์รวมในทุกผลผลิตจากป่า เท่ากับ 50 ครัวเรือน)

4.3 การสรุปผล

“ทำไมชุมชนเราต้องการประเมินมูลค่าจากการใช้ประโยชน์จากป่า?”

การสรุปผล

คือการนำข้อมูลที่ได้จากการประมวลผลมาวิเคราะห์ และนำเสนอต่อกลุ่มเป้าหมาย เช่น ชุมชนหรือบุคคล เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับความต้องการในการดำเนินการประเมินมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นในขั้นตอนการกำหนดเป้าหมาย เช่น การสรุปข้อมูลตัวเลขปริมาณรวม มูลค่ารวม และมูลค่าสุทธิจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากป่าในรอบปี แยกตามรายชนิดของผลผลิต เพื่อที่จะตอบคำถามว่า “ชุมชนเราช่วยกันดูแลรักษาป่าแล้วชุมชนเราได้อะไร” หรือ ข้อมูลมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากป่าเฉลี่ยต่อครัวเรือน ทำให้สรุปได้ว่า แต่ละครัวเรือนในชุมชนสามารถลดค่าใช้จ่าย หรือสามารถสร้างและเสริมรายได้จากการใช้ประโยชน์จากป่าในรอบปีที่ผ่านมาคิดเป็นมูลค่าเท่าไร การสรุปผล เป็นการวิเคราะห์ว่า ข้อมูลที่ได้จากการประเมินมูลค่านั้นบอกอะไร? กับใคร? เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ต่อไปว่าผลสรุปที่ได้นั้นมีความหมายอย่างไร? และต่อใคร?

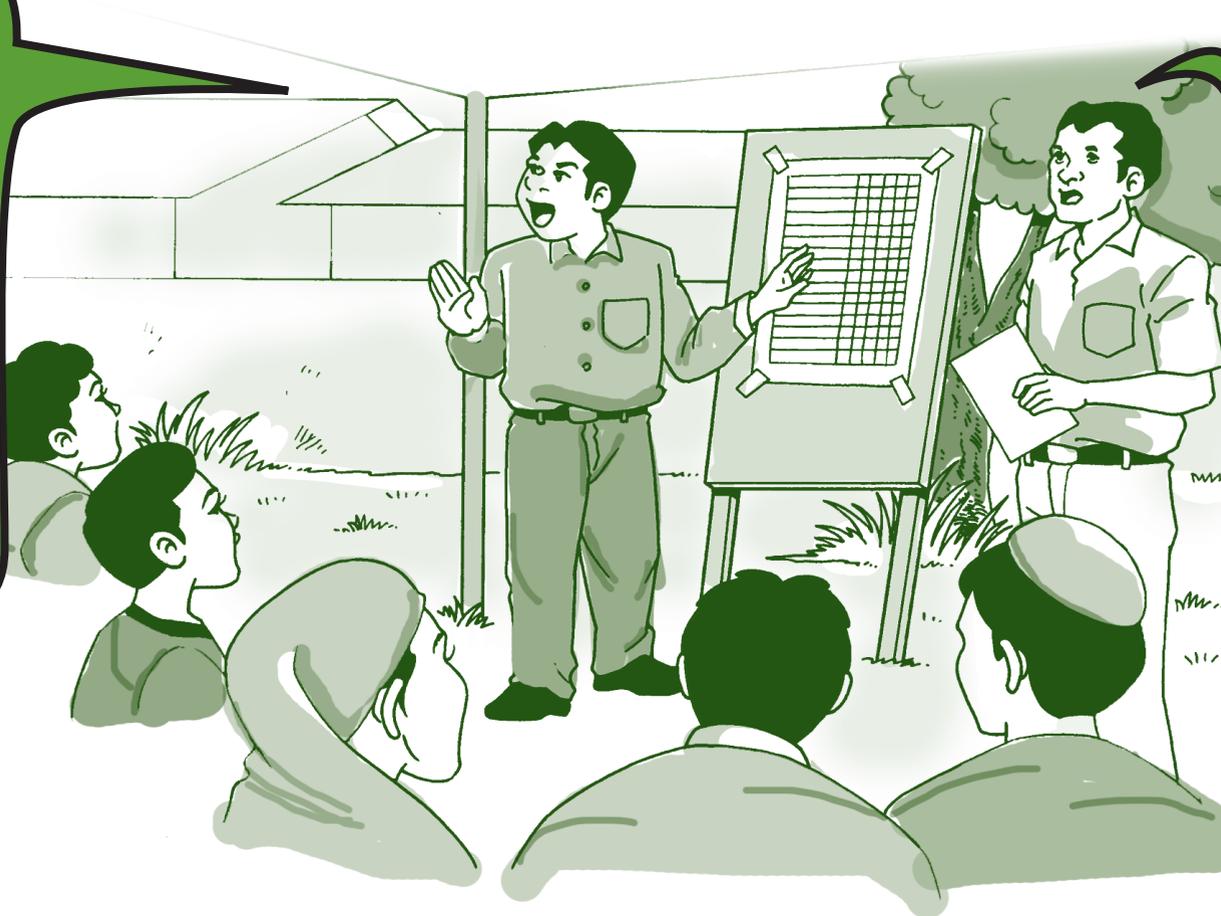
“ฉันอยากรู้ว่า ที่ชุมชนเราช่วยกันดูแลรักษาป่าแล้วชุมชนเราได้อะไร? เป็นข้อมูลที่จับต้องได้ นะคะ”

“ผมอยากรู้ว่าชุมชนเรามีรายได้เสริมหรือลดรายจ่าย โดยการเก็บหาของป่า ในรอบปีหนึ่งๆ เป็นเงินเท่าไร? ครับ?”

5. แนวทางการนำข้อมูลไปใช้

“เราถูกถามอยู่เรื่อยว่าดูแลรักษาป่าแล้วได้อะไร? เราก็มักชอบว่า ป่าเพิ่มพื้นที่ต้นไม้และสัตว์เพิ่มพื้นที่และหลากหลายชนิดมากขึ้น แต่คนฟังก็ยังสงสัยอยู่ดีว่าเพิ่มพื้นที่ยังไงกัน หากเขาที่ดินตรงนี้ไปทำอย่างอื่น จะคุ้มค่าง่อกว่ากันไหม ”

ถ้าฉันเราลองมาประเมินในเชิงมูลค่าให้เห็นชัดเจนเลย เพื่อใช้อธิบายประกอบกับคุณค่าของป่า น่าจะเป็นพลังในการต่อต้านการทำลายป่าได้ดีนะครับ”

5.1 การใช้ประโยชน์ในระดับชุมชนและเครือข่าย

สิ่งสำคัญที่ได้จากการประเมินมูลค่า ก็คือ การมีฐานข้อมูลของชุมชน ซึ่งควรรู้จักการใช้ประโยชน์จากข้อมูลตั้งแนวทางต่อไปนี้

1. เสริมสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนในการดูแลรักษาป่า : การนำเสนอข้อมูลปริมาณและมูลค่าผลผลิตจากป่าที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ทางตรง จะทำให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของป่าที่มีต่อตนเองและส่วนรวม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า

2. เสริมความสมบูรณ์ให้กับฐานข้อมูลชุมชนและเครือข่าย : ข้อมูลปริมาณ แหล่งเก็บหาของป่า และมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากป่าทุกๆ ปี สามารถนำไปเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลอื่นๆ เช่น ระบบฐานข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ซึ่งจะช่วยให้ทราบแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงปริมาณผลผลิตจากป่า จากแหล่งที่เก็บหา และทราบแนวโน้มความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศป่าบก ซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญในการเฝ้าระวัง

3. วางแผนการจัดการผลผลิตจากป่าโดยชุมชน และเครือข่าย : ข้อมูลปริมาณผลผลิตจากป่า แหล่งเก็บหา และความเข้มข้นในการใช้ประโยชน์ซึ่งแสดงอยู่ในแผนที่ รวมทั้งระดับความสำคัญของผลผลิตจากป่า ช่วงเวลาในการเก็บหาในแต่ละชนิดและสัดส่วนปริมาณการเก็บหาในแต่ละเดือน เป็นข้อมูลที่ชุมชนสามารถนำมาเป็นฐานคิดในการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่าของชุมชนอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

4. สนับสนุนการวางแผนครัวเรือน : ข้อมูลปริมาณ และมูลค่าผลผลิตจากป่าเฉลี่ยต่อครัวเรือนในแต่ละชนิด จะทำให้ครัวเรือนทราบว่าสามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนจากการเก็บหาของป่า หรือลดต้นทุนในการซื้อปัจจัยการผลิต รวมทั้งสามารถสร้างและเสริมรายได้จากการเก็บหาผลผลิตจากป่าเท่าไร และอย่างไร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนการใช้จ่ายของครัวเรือน

5. เสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน : กระบวนการประเมินมูลค่าอย่างมีส่วนร่วม ทำให้ชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินมูลค่าเป็นหัวข้อในการพูดคุยภายในชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างการเรียนรู้และความเข้มแข็งให้กับชุมชน

5.2 การใช้ประโยชน์ในระดับนโยบาย

ชุมชนสามารถใช้ข้อมูลการประเมินมูลค่าเพื่อนำเสนอต่อองค์กรต่างๆ ในเชิงนโยบายดังนี้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น :

ใช้ข้อมูลด้านมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรงจากป่าไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำ แผนพัฒนาท้องถิ่น ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้เป็นตัวชี้วัดเพื่อการจัดสรรงบประมาณในการดูแลรักษาป่า เนื่องจากป่าเป็นความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

2. จังหวัดหรือหน่วยงานส่วนภูมิภาค :

นำเสนอข้อมูลเพื่อให้จังหวัดหรือส่วนภูมิภาค ได้เห็นความสำคัญ และสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนในการดูแลรักษาป่า ข้อมูลมูลค่าที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากป่า จะเป็นข้อมูลสำคัญส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของป่าที่มีต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

3. หน่วยงานส่วนกลาง :

ด้วยผืนป่าเป็นแหล่งก่อกำเนิดของผลผลิตและการบริการที่ทำหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งถ้าเสื่อมโทรมลงจะส่งผลต่อการดำรงชีวิตของเราทุกคน ดังนั้น ถ้าต้องมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ชุมชนซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรงสามารถใช้ข้อมูลการประเมินมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรง นำเสนอให้กับส่วนกลางเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบการตัดสินใจว่า การเปลี่ยนแปลงใดๆที่อาจส่งผลกระทบต่อเกิดการเสื่อมโทรมของป่า จะทำให้ชุมชนสูญเสียประโยชน์เป็นอย่างน้อยที่สุดด้วยมูลค่าเท่าไรต่อปี ข้อมูลการประเมินมูลค่าจึงเป็นส่วนหนึ่งในการเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับชุมชน

ภาคผนวก ก
คำนำรู้ ข้อชี้แจง ข้อแนะนำ

50

คำนำรู้

มีคำนำรู้หลายๆ คำ ยากต่อการอธิบาย จึงได้รวบรวมความหมายง่ายๆ ที่ได้มาจากชุมชน ดังนี้

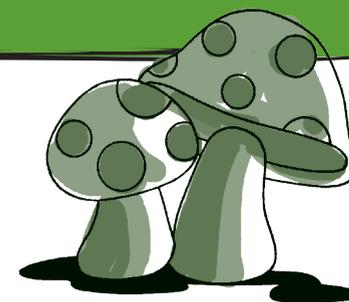
ข้อชี้แจง

“ ไม่มีงานวิจัยด้านการประเมินมูลค่าใดที่สมบูรณ์แบบหรือถูกต้องที่สุด ”

การประเมินมูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงจากระบบนิเวศต้องทำด้วยความระมัดระวัง เพราะอาจมีผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรจากระบบนิเวศนั้นๆ ผลการประเมินที่แสดงให้เห็นว่าการใช้ประโยชน์จากป่ามีมูลค่าสูง อาจส่งผลให้มีการเข้าไปใช้ประโยชน์มากเกินไปจนเกินขีดความสามารถในการทดแทนของธรรมชาติ และในทางตรงกันข้าม หากผลการประเมินแสดงมูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงไม่สูงนัก ก็มิได้หมายความว่าควรตัดสินใจใช้พื้นที่ป่าไปทำกิจกรรมอื่นๆ ที่ให้ผลตอบแทนทางมูลค่าที่สูงกว่า เพราะระบบนิเวศของป่านั้นๆ ยังมีคุณค่าในด้านอื่นๆ เช่น มูลค่าในการเก็บไว้เพื่อจะใช้ในอนาคต มูลค่าในการเก็บไว้เพื่อให้ลูกหลาน หรือมูลค่าที่เกิดจากการคงอยู่ของระบบนิเวศ

การประเมินมูลค่าตามคู่มือเล่มนี้ เป็นการประเมินเฉพาะผลผลิตจากป่าในกลุ่มชนิดหลัก ที่ชุมชนให้ความสำคัญในลำดับต้นๆ ซึ่งเป็นมุมมองการให้ความสำคัญที่มีมิติที่แตกต่างไปจากมุมมองอื่นๆ เช่น ความสำคัญที่เกิดจากความหายากของชนิดพันธุ์ เป็นต้น ทั้งยังไม่ได้ประเมินมูลค่าผลผลิตจากป่าทั้งหมดที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ ทำให้ไม่สามารถสะท้อนมูลค่ารวมของการใช้ประโยชน์ทางตรงจากระบบนิเวศ ส่งผลให้ไม่สะท้อนมูลค่ารวมของระบบนิเวศด้วย นอกจากนี้ยังไม่ได้แสดงให้เห็นถึงปริมาณที่เหมาะสมของการใช้ผลผลิตในแต่ละชนิด และความยั่งยืนของการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศ ดังนั้นผลการประเมินมูลค่าที่ได้ควรเป็นข้อมูลเพียงส่วนหนึ่ง เพื่อประกอบการตัดสินใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

“ กระบวนการการได้มาซึ่งข้อมูลมีความสำคัญเท่ากับตัวข้อมูลที่สมบูรณ์ ”

ข้อเสนอแนะ

ก่อนการดำเนินการประเมินมูลค่าฯ ควรสำรวจข้อมูลทั่วไปของชุมชน เพื่อทำความเข้าใจวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนว่าไปใช้ประโยชน์จากป่าอย่างไร? ทั้งยังสามารถใช้โอกาสนี้พูดคุยกับชุมชน เพื่อการถ่วงถ่วงผู้ใช้ประโยชน์จากป่าที่แท้จริง เพื่อชักชวนให้เข้าร่วมเวทีระดมความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วม ทั้งนี้ สิ่งสำคัญคือ ผู้ให้ข้อมูลที่ดีและน่าเชื่อถือต้องเป็นผู้ที่ไปเก็บหาของป่าด้วยตนเอง

การเตรียมการเป็นสิ่งสำคัญ จึงควรเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อมและเพียงพอ การเตรียมเวทีให้เหมาะกับการพูดคุย มีพื้นที่เพียงพอสำหรับรวมกลุ่มใหญ่ และการแบ่งกลุ่มย่อย รวมทั้งสะดวกในการติดกระดาษฟริบชาร์ทให้ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นได้อย่างชัดเจน ควรเขียนตัวหนังสือหรือแผนที่ ให้มีขนาดใหญ่เพียงพอ เพื่อให้ทุกคนในเวทีช่วยกันการตรวจสอบข้อมูลที่นำเสนอขึ้นมา

ในเวทีระดมความคิดเห็น ควรชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมเวทีเข้าใจอย่างชัดเจนว่าต้องการข้อมูลไปทำไม? การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านซักถามได้อย่างเต็มที่เป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะมีผลต่อการให้ข้อมูล

ที่เป็นจริง ทั้งนี้ ควรตอบคำถาม และอธิบายด้วยภาษาพูดที่ชุมชนเข้าใจได้ง่าย โดยการใช้ตัวอย่างที่มีอยู่ในชุมชน ควรดึงการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง หลีกเลี่ยงบรรยากาศการพูดคุยในเวทีที่มีผู้ให้ข้อมูลเพียงไม่กี่คน และควรลดบทบาทการให้ข้อมูลของผู้นำชุมชนให้เทียบเท่ากับบุคคลอื่นๆ หลีกเลี่ยงข้อมูลที่มาจากบุคคลเพียงคนเดียว ให้ตรวจสอบข้อมูลจากบุคคลอื่นๆในเวทีเสมอ ดังนั้น ทีมผู้ประเมินควรกระจายตัวอยู่รอบๆเวที เพื่อช่วยกระตุ้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และช่วยเก็บรายละเอียดในเวที โดยเฉพาะ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มักถูกละเลยเมื่อเสนอความคิดเห็น เช่น กลุ่มผู้หญิง และกลุ่มเยาวชน เป็นต้น

เวลาที่เหมาะสม ในการจัดเวทีระดมความคิดเห็นของชุมชนร่วมกับเวทีคุยกลุ่มย่อยของกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ต่อเนื่องกัน ไม่ควรเกิน 3 ชั่วโมง นอกจากนี้ การนัดเวลาการประชุมและการใช้เวลาในการพูดคุย ควรคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน หลีกเลี่ยงเวลาในช่วงการทำมาหากินของชุมชนในแต่ละช่วงฤดูกาล

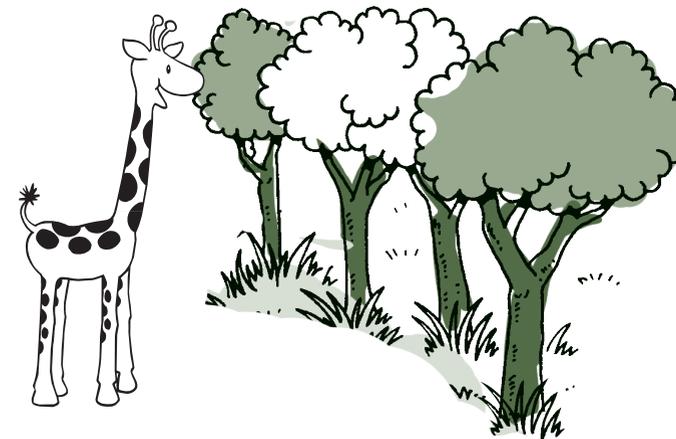
ข้อเสนอแนะ (ต่อ)

การใช้เครื่องมือการจัดกลุ่มผลผลิตจากป่า ผู้ประเมินควรแยกชนิดของของป่าที่ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอซ้ำขึ้นมาหลายๆครั้ง ออกมาจากกลุ่ม เพราะมีความเป็นไปได้ว่าของป่าชนิดนั้นมีการใช้ประโยชน์อย่างโดดเด่น โดยคนส่วนใหญ่ในชุมชน ทั้งนี้ การฟังข้อเสนอของชาวบ้านเป็นสิ่งสำคัญ จึงควรหลีกเลี่ยงการใช้ความเชื่อของผู้ประเมินเองในการตั้งชนิดของป่าที่โดดเด่นออกมากลุ่ม

การจัดลำดับความสำคัญของผลผลิตจากป่า จะไม่มีความเกี่ยวข้องกับราคาซื้อขาย ควรให้ชุมชนกำหนดเกณฑ์การจัดลำดับจากจำนวนผู้ใช้ประโยชน์ และปริมาณการใช้เท่านั้น ควรหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ผู้เข้าร่วมประชุมติดกระดาษสีตามผู้นำหรือบุคคลอื่นในการให้คะแนนเพื่อจัดลำดับความสำคัญ

การทำแผนที่ผลผลิตจากป่า ชาวบ้านมักเข้าใจสับสนว่าเป็นการทำแผนที่ชุมชน จึงควรชี้แจงให้เห็นถึงความแตกต่างโดยแผนที่ผลผลิตจากป่าต้องระบุแหล่งเก็บหาผลผลิตจากป่าในแต่ละชนิด นอกจากนี้ กระดาษสัญลักษณ์แทนของป่าในแต่ละชนิดควรมีความแตกต่างอย่างชัดเจน และเช่นเดียวกัน ควรหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ผู้เข้าร่วมติดแผ่นกระดาษตามผู้นำ หรือบุคคลอื่น

การทำปฏิทินการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่า ซึ่งได้จากการคุยกลุ่มย่อยของผู้ใช้ประโยชน์ ควรค้นหาจำนวนผู้ใช้ประโยชน์หลัก และรองให้ชัดเจนก่อน โดยอาจจะใช้แบบสอบถามอีกชุดในการตรวจสอบกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ โดยทั่วไปแล้ว ผู้หญิงและผู้ชายจะมีความถนัดในการเก็บหาของป่าที่แตกต่างกัน เช่น การเก็บหาผักป่ามักเป็นผู้หญิง การหาไข่ อึ่งอ่าง และไม้ไผ่มักเป็นผู้ชาย จึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดผู้เข้าร่วมการคุยกลุ่มย่อยกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์แต่ละชนิดได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ (ต่อ)

การกำหนดหน่วยวัดปริมาณเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะบุคคลต่างกันจะใช้หน่วยในการเก็บหาของป่าชนิดเดียวกันที่แตกต่างกันได้ เช่น บางคนบอกว่าไปเก็บหาผักหวานครึ่งละประมาณ 1 กำ หรือ 1 ตะกร้า ขนาดของกำ และตะกร้า จะไม่เท่ากันทุกคน ผู้ประเมินต้องสอบถามให้ชัดเจน เพื่อคำนวณกลับมาเป็นหน่วยที่ใช้เป็นมาตรฐานให้ได้ เช่น 1 กำของนายเก่ง เท่ากับ 3 ชีด หรือ 300 กรัม แต่ 1 กำ ของนายดี เท่ากับ 5 ชีด หรือ 500 กรัม เป็นต้น นอกจากนี้ การหาหน่วยวัดในเวทีสนทนากลุ่มย่อยเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อช่วยให้ผู้สัมภาษณ์มีแนวทางการหาปริมาณที่ชัดเจนขึ้น เช่น หน่วยวัดของพืชมะขามในกลุ่ย่อยว่า โดยทั่วไปชุมชนใช้อะไรใส่ตอไปเก็บหาพืชมะขาม ถ้าคำตอบคือรถเข็น หรือ กระสอบปุ๋ย ซึ่งโดยปกติจะมีขนาดหรือปริมาณความจุไม่แตกต่างกันนักในแต่ละชุมชน การได้ข้อมูลหน่วยของการเก็บพืชมะขามในเบื้องต้นนี้ เมื่อทำการสอบถามข้อมูลรายครัวเรือน ควรให้ผู้ให้สัมภาษณ์ประมาณการเก็บหาพืชมะขามให้เข้ากับหน่วยเป็นรถเข็น หรือ กระสอบปุ๋ย ซึ่งผู้ประเมินคิดคำนวณไว้แล้วว่ารถเข็น 1 คัน มีปริมาตรเท่ากับลูกบาศก์เมตร เป็นต้น

นอกจากนี้ ควรระบุเวลาการเก็บหาผลผลิตในแต่ละชนิดที่เป็นเวลาในการเก็บหาจริงๆ เช่น ถ้าผู้ให้ข้อมูลมีความตั้งใจไปเก็บหาเห็ดเพื่อขาย แต่ในช่วงเวลาดังกล่าวได้เก็บหาพืชมะขามด้วย ผู้ประเมินต้องไม่นับเวลาการเก็บพืชมะขามเข้ากับการเก็บหาเห็ด เพราะจะส่งผลต่อต้นทุนแรงงานที่มากเกินไป ทั้งนี้ ต้นทุนแรงงานจากการเก็บหาของป่า เป็นการคิดต้นทุนในเชิงการเปรียบเทียบ คือ เวลาที่ใช้ในการเก็บหาของป่า จะเท่ากับ เวลาที่ใช้ไปเพื่อหารายได้จากกิจกรรมอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปชาวบ้านมักคิดว่าเวลาที่เสียไปเพื่อการเก็บหาของป่านั้นไม่ใช่เวลาที่ทดแทนกับเวลาในการหารายได้จากกิจกรรมอื่นๆ ดังนั้นการมองที่เป้าหมายในการไปเก็บหาของป่า จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประเมินควรพิจารณา เพื่อการตัดสินใจว่าควรคิดต้นทุนแรงงานจากการเก็บหาของป่าในชนิดใดบ้าง ในเบื้องต้นนี้ พบว่า ของป่าชนิดที่มีการซื้อขายทั่วไปในท้องถิ่น เช่น หน่อไม้ เห็ดโคน แยม ผักหวาน ไข่แดง ควรคิดต้นทุนแรงงาน แต่การเก็บหา ผักป่าอื่นๆ ผลไม้ป่า และพืชมะขาม ที่มักเป็นผลพลอยได้จากการเก็บหาของป่าที่ขายได้อื่นๆ จึงมักไม่คิดต้นทุนแรงงาน ทั้งนี้ การพิจารณาการคิดต้นทุนแรงงานควรเกิดจากความต้องการของชุมชนแต่ควรแนะนำให้ชุมชนเข้าใจว่า เวลาที่ใช้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่ควรคำนึงถึง

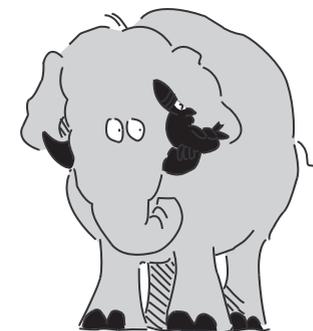
ข้อเสนอแนะ (ต่อ)

ข้อมูลที่เก็บได้ในทุกระดับควรมีการตรวจสอบว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ เช่น ถ้าข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อยระบุว่ามีการเก็บเห็ดตระโงก ในช่วงเดือนสิงหาคม – กันยายน ข้อมูลจากแบบสอบถามครัวเรือนของการเก็บเห็ดตระโงก จึงควรมีปริมาณการเก็บมากในช่วง 2 เดือนนี้ ทั้งนี้ การเก็บข้อมูลจะเริ่มจากระดับใหญ่ คือ ชุมชน ไปหาระดับย่อย คือ ครัวเรือน ส่วนการวิเคราะห์และประมวลผล จะเริ่มจากระดับย่อย คือ ครัวเรือน ไปหาระดับใหญ่ คือ ชุมชน

ข้อผิดพลาดในการคำนวณที่พบบ่อย ได้แก่ ขาดการนำปริมาณในบางเดือนมารวมกันเป็นรายปี ในการคำนวณต้นทุนแรงงานมักจะลืมคูณจำนวนคนที่เป็นคนเก็บเห็ดในแต่ละครั้ง การคำนวณราคาเฉลี่ยมักผิดพลาดเมื่อมีราคาผลผลิตแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลา และปริมาณผลผลิตรวมของกลุ่มตัวอย่างที่มักเข้าใจผิดว่าเป็นปริมาณผลผลิตรวมของชุมชน

การคืนข้อมูลให้กับชุมชน ควรเรียบเรียงให้ง่ายไม่ซับซ้อน โดยควรนำเสนอ ข้อมูลปริมาณการเก็บเห็ดแยกแต่ละชนิด และข้อมูลมูลค่ารวม โดยตัวเลขที่นำเสนอควรทำให้เป็นจำนวนเต็ม เช่น กลุ่มเห็ดมีปริมาณการเก็บทั้งชุมชน ในปี 2551 ได้ 18,512 กก. คิดเป็นมูลค่า 1,950,127 บาท เวลานำเสนอให้ปรับตัวเลขเป็น 18,500 กก. คิดเป็นมูลค่า 1,950,000 บาท เพื่อให้ชุมชนสามารถติดตามและจดจำได้ง่าย

การบันทึกข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญ จึงควรพิจารณาการใช้เทปบันทึกและถ่ายรูปตลอดกระบวนการ นอกจากนี้ ควรระบุผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ในแบบสอบถามให้ชัดเจน เพราะถ้ามีข้อสงสัยในข้อมูล หรือมีข้อมูลบางอย่างขาดหาย จะได้ทำการสอบถามใหม่ได้

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างแบบสอบถาม

รหัสที่

แบบสอบถามการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ ของครัวเรือน ปี
บ้าน หมู่ที่ ตำบลอำเภอจังหวัด

ผู้สัมภาษณ์ : วันสัมภาษณ์: วันที่ เดือน ปี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ใช้ประโยชน์

บ้านเลขที่.....ผู้ให้ข้อมูล ชื่อ-สกุล.....เพศ 1 ชาย 2 หญิง อายุ.....ปี
จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....คน จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่เข้าไปเก็บหาของป่า (ปี)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของการใช้ประโยชน์

1. (ชื่อแหล่งเก็บหา)..... ระยะทาง..... กิโลเมตร
 2. ระยะทาง..... กิโลเมตร
 3. ระยะทาง..... กิโลเมตร
 4. ระยะทาง..... กิโลเมตร
 5. ระยะทาง..... กิโลเมตร
 6. ระยะทาง..... กิโลเมตร
- (ระยะทางจากบ้านผู้ให้สัมภาษณ์ไปยังแหล่งเก็บหา)

แผนที่แหล่งเก็บหา

ส่วนที่ 4 ตารางต้นทุนการใช้อุปกรณ์ในการเก็บหาผลผลิตจากป่า

วัสดุอุปกรณ์	จำนวนที่ใช้ในรอบปี (หน่วย)	ราคาต่อหน่วย (บาท)	อายุการใช้งาน (ปี)
ตะกร้า			
ถุงพลาสติก			
เสียม			
มีด			
จอบ			
ข้อง			
บ่วง			
หนังสือ			
น้ำมัน			
แบตเตอรี่			
.....			
.....			

ภาคผนวก ค
การสร้างและพัฒนาคู่มือ

การสร้างและพัฒนาคู่มือ

คู่มือนี้ พัฒนาขึ้นจากกระบวนการการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับนักวิจัย เพื่อดำเนินงานการประเมินมูลค่าในพื้นที่ศึกษาร่วมกับชุมชน โดยมีการฝึกอบรม 3 ครั้ง

เตรียมการ : ศึกษาเอกสารงานวิจัย หนังสือ และปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของระบบนิเวศ

ผล : วางเค้าโครงของคู่มือ เรียบเรียงที่มาและบทนำ

1. อบรมกระบวนการประเมินมูลค่า และการใช้เครื่องมือ

ผล : บทที่ 2 และบทที่ 3

2. อบรมการวิเคราะห์ข้อมูล และการประมวลผล

ผล : บทที่ 4

3. อบรมการนำเสนอผลที่ได้ และการคืนข้อมูลให้กับชุมชน

ผล : บทที่ 5

เนื้อหาในคู่มือนี้ เรียบเรียงขึ้นจากการ **สังเกต** การดำเนินงาน การใช้เครื่องมือการประเมินมูลค่าตามกระบวนการทั้ง 3 ระดับของนักวิจัย พร้อมทั้ง **ซักถาม** ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินมูลค่าในทุกขั้นตอนทั้งจากนักวิจัย และผู้เข้าร่วมในกระบวนการประเมิน และนำข้อค้นพบที่ได้ไป **ปรึกษา** ผู้เชี่ยวชาญ ทำการ **แก้ไข** และปรับปรุงคู่มือให้มีความสมบูรณ์

